

FACULTAT D'EDUCACIÓ,
TRADUCCIÓ I
CIÈNCIES HUMANES

ESTUDI SOCIOLÒGIC DEL LLEURE AL MÓN RURAL DE CATALUNYA I GUATEMALA.

**L'oci a la població de 50 a 70 anys de Malla i San Juan
la Laguna, semblances i diferències.**

**“Treball de final de Grau de Ciències de l'Activitat
Física i l'Esport”**

Xavier REDORTA PEIX

4rt curs

Professora: Isabel Carrillo Flores

Ciències de l'Activitat Física i l'Esport

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

10 de maig de 2013

Resum

L'estudi que es presenta a continuació té l'objectiu de comprendre quina és la realitat ociosa de les persones de 50 a 70 anys als municipis de Malla (Catalunya, Espanya) i de San Juan la Laguna (Sololá, Guatemala) des de la perspectiva humanista en termes de concepció i pràctica, i veure quina és la influència i la força que prenen les característiques de la societat en la qual es desenvolupa. Per tal de dur-ho a terme, primerament s'ha realitzat un procés d'aproximació respecte el concepte de l'oci, i una recerca concreta vers l'oci humanista. A partir d'aquí, s'ha fet l'estudi amb una mostra formada per deu persones del municipi de Malla i deu membres de San Juan la Laguna que es troben entre els 50 i 70 anys, i amb unes condicions econòmiques i uns estils de vida diferents.

Per tal de realitzar la recerca i l'anàlisi de l'oci humanista en els contextos de Malla i San Juan la Laguna s'ha emprat una metodologia qualitativa, i s'ha utilitzat l'instrument corresponent a l'entrevista. Aquesta ha estat elaborada prenent com a marc de referència la metodologia de la Grounded Theory (Glaser y Strauss, 1967). El projecte també compta amb una vessant d'etnografia. Els resultats que s'han obtingut demostren que hi ha una presència significativa de l'oci humanista en els contextos analitzats, però que en el cas de San Juan la Laguna aquest esdevé un element en construcció.

Paraules clau: Oci; Oci humanista; Percepció personal; Realitat social.

Abstract

The study presented aims to understand the leisure reality of people aged 50 – 70 in Malla and San Juan la Laguna, from the humanist perspective in terms of conception and practice, in order to see the influence and the effect of the characteristics of the society where it is developed. Firstly, to carry it out, an approximation process has been done regarding the concept of leisure and recreation research towards the humanistic leisure. From this point the study has been conducted with a sample consisted of ten villagers from Malla and ten villagers from San Juan la Laguna with very different economic conditions and styles of life.

In order to achieve the research and the analysis of the humanistic leisure in the context of Malla and San Juan la Laguna a qualitative methodology has been used. Furthermore, the interview has been used to get the information. It has been elaborated using the Grounded Theory methodology (Glaser y Strauss, 1967) as a benchmark. This study also counts on an ethnography part. The obtained results show

that there is an important presence of the humanistic leisure in the analyzed context. Although in case of San Juan la Laguna this element is in construction.

Key words: Leisure; Humanistic leisure; Personal perception; Social reality.

Índex

	Pàg.
1. Presentació i justificació del treball de recerca	4
2. Objectius i hipòtesis del treball	8
Part teòrica	9
3. Fonamentació teòrica	9
3.1. Realment les coses són com les entenem?	9
3.2. Vincle entre oci i societat	11
3.3. Aproximació al concepte d'oci, i oci humanista	12
3.4. Pilars fonamentals i indicadors de l'estudi vers l'oci humanista	17
3.5. Realitats social i ociosa	22
3.5.1. Realitats social i ociosa a Malla	22
3.5.2. Realitats social i ociosa a San Juan la Laguna	26
Part pràctica	29
4. Metodologia	29
4.1. Tipus d'estudi	29
4.2. Mostra i criteris d'inclusió	29
4.3. Instrument	30
4.4. Categories i indicadors	31
4.5. Procediment	32
5. Resultats	36
6. Discussió	53
7. Conclusions	60
8. Bibliografia	63
Agraïments	65
Annexes	66

1. Presentació i justificació del treball de recerca

Dia rere dia, en el precís instant que les persones obren la pupila dels seus ulls i contempen els successos i els elements del seu entorn, poden copsar que aquests esdevenen flexibles i dinàmics, i comprendre que tots ells s'afecten i s'interrelacionen constantment. D'aquesta manera, a partir d'un procés continu i variable la societat va modulant els seus components i va construint el seu camí. En aquest sentit, si hom observa l'entramat social que l'envolta, i focalitza la seva òptica vers el feix d'elements que el componen, en pot distingir un que avui pren la denominació d'oci. Aquest, igual que la resta de fenòmens socials, en el moment que pren part dins del sistema influencia i es veu influenciat pels demés, de tal manera que esdevé subjecte de la societat, i de retruc, de certs patrons culturals que hi conflueixen (Águila, 2005).

Per tant, d'una banda l'oci és un concepte que la persona entén i percep d'una forma subjectiva i individual (Cuenca, 2003). Però de l'altra, es converteix en un element estretament lligat a altres àmbits i fenòmens de la societat, tals que la seva presència i les seves particularitats poden ésser diferents segons les característiques de la resta de components. Davant d'aquesta situació, i prestant atenció a l'oci, és interessant dur a terme un procés d'anàlisi i comprensió vers aquest, per tal de veure quina és la força i la situació que té en un context determinat.

Concretament, l'estudi està encaminat cap a la recerca i investigació de quina és la realitat ociosa en els municipis de Malla (Catalunya, Espanya) i de San Juan la Laguna (Sololá, Guatemala)¹ en persones de 50 a 70 anys, des d'un punt de vista humanista. A partir d'aquest estudi doncs, es vol capissar quines són les concepcions i pràctiques d'oci que es duen a terme en ambdues localitzacions, relacionar les mateixes amb la perspectiva humanista, i comprendre quina és la influència dels diferents elements socials respecte la realitat ociosa que trobem en cada cas.

L'estudi es durà a terme amb un grup de vint persones que actualment es troben entre els 50 i 70 anys d'edat. Deu esdevenen residents del poble de Malla, i els altres deu del municipi de San Juan la Laguna. A l'interior de cada grup trobem individus d'escala social i estils de vida diferents, amb la finalitat d'aglutinar una major varietat de vivències i de situacions.

¹ La divisió política a l'estat espanyol dóna lloc a les comunitats autònomes (Catalunya, per exemple). A Guatemala aquesta divisió es fa a partir de departaments (Sololá n'és un exemple).

La decisió d'emprendre aquest camí de recerca vers el concepte i la realitat de l'oci humanista en els contextos de Malla i de San Juan la Laguna, ha vingut marcat inicialment per la necessitat de vincular el Projecte de Treball Final de Grau amb l'itinerari d'especialització del 4rt curs en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport escollit per un mateix. En aquest cas, personalment duc a terme la branca del lleure. A partir d'aquí, un altre element que ha propiciat l'elecció de la temàtica d'estudi ha estat el de les pràctiques realitzades en l'últim curs del grau. En aquest sentit, atès que hom s'ha atansat vers el projecte de Pràctiques Externes realitzades a Guatemala, s'ha cregut convenient aprofitar aquesta experiència i dur a terme un estudi de recerca en les terres esmentades. D'aquesta manera, i amb la finalitat de poder realitzar un estudi comparatiu respecte una altra realitat, s'ha acabat de definir el projecte. Tenint en compte les particularitats rurals del municipi guatemalenc en el qual s'ha realitzat l'estada de pràctiques, i per tal de potenciar un estudi comparatiu coherent s'ha establert que Malla esdevindria l'altre focus de la recerca. També, prestant atenció a les característiques dels habitants d'ambdós municipis, i amb l'objectiu de poder obtenir informació històrica, un mateix ha cregut convenient desenvolupar el projecte adreçant-me a persones de 50 a 70 anys. Aquesta elecció respon a la necessitat i a la possibilitat de treballar amb una mostra significativa d'ambdues poblacions.

En aquest punt, hom voldria dir que en moment d'emprendre el camí del Treball Final de Grau, la primera idea anava encaminada a comprendre i analitzar la demanda del lleure amb joves de 10 a 15 anys als mons rural i urbà de Catalunya i Guatemala. Tot i així, arran de canvis tals com la població a la qual s'ha dut a terme el projecte de pràctiques externes, o la focalització de l'estudi en una dimensió més reduïda, han provocat la modulació de la recerca cap a la vessant que s'ha esmentat.

Per tant, tenint presents les paraules plasmades anteriorment, podem destacar que el treball consisteix en fer una recerca sociològica sobre quina és la concepció de l'oci al món rural de Malla i de les comunitats de San Juan la Laguna, per tal d'analitzar quina és la percepció de l'oci que tenen aquestes personalitats; observar si les pràctiques recreatives que es duen a terme responen a les peticions de la concepció; i comprendre aquest possible desajust amb la finalitat de saber com es pot actuar positivament en el camp de l'oci respecte a la mostra estudiada. També, esmenar que es vol extreure informació per tal de saber com ha evolucionat el fenomen i la concepció de l'oci durant els darrers anys, i contemplar les diferències existents entre Malla i San Juan la Laguna, fruit de les realitats socials de cada indret.

Aquí, cal comentar que fins ara no s'ha dut a terme cap estudi d'aquestes característiques en els contextos citats, de tal manera que a partir del projecte es vol fer

una primera valoració entorn a la realitat ociosa d'aquests, i obtenir la informació necessària per a poder fer actuacions partint d'una base sòlida de coneixement.

Amb la finalitat de presentar l'estudi d'una forma estructurada i coherent, el projecte que s'exposa a continuació compta amb una sèrie d'apartats diferents que permeten seguir un recorregut d'anàlisi i de concreció. En primer lloc, cal fer esment de la introducció. Aquesta compta amb una presentació, una justificació i una descripció de les diferents parts que s'han seguit per tal d'elaborar el projecte. Segonament, podem destacar el punt corresponent als objectius i hipòtesis del treball. En aquest cas, es mostren els objectius que un mateix vol assolir amb la realització de la recerca, i s'exposen les hipòtesis que hom preveu abans d'iniciar el procés d'estudi científic.

En tercer lloc, cal prestar atenció a la fonamentació teòrica. Aquesta ha estat la part del projecte que s'ha desenvolupat després de determinar els objectius i les hipòtesis, i té la finalitat de mostrar, analitzar i treballar els diferents continguts vers els quals es sosté el propi estudi. Aquesta part segueix un procés de concreció respecte els conceptes que fonamenten la recerca, permet contemplar i analitzar diverses òptiques procedents de diferents autors/es, i descriu la posició que hom adopta en cada fase del procés. S'estructura a partir dels apartats corresponents a: Realment les coses són com les veiem?; Vincle entre oci i societat; Aproximació al concepte d'oci, i oci humanista; Pilars fonamentals i indicadors de l'estudi vers l'oci humanista; i Realitats social i ociosa. Aquests apartats formen la part teòrica del nostre estudi.

Seguidament, ja dins de la part pràctica trobem el punt corresponent a la metodologia. En aquest cas, podem parlar de l'exposició del tipus d'estudi, de la mostra i dels criteris d'inclusió, de l'instrument i les variables, les categories i indicadors, i del procediment. Gràcies a aquests, es defineixen concretament les característiques del procés pràctic de l'estudi. Posteriorment, hi ha la presentació dels resultats. A partir d'aquests es plasmen les resolucions entorn al propi procés de recerca, i permet ordenar les diferents dades estudiades. Un cop exposats els resultats podem fer esment de la discussió. En aquets punt, es relacionen els continguts i els resultats obtinguts durant la recerca vers altres estudis i òptiques procedents d'altres autors i autores. A partir d'aquí, la discussió va prosseguida de les conclusions, gràcies a les quals hom vol descriure les aportacions pròpies vers l'estudi realitzat, cloure el treball, i relacionar el projecte elaborat vers la meva futura professió.

Finalment, podem parlar de la bibliografia, els agraïments, i els annexes. Primerament, trobem exposades les referències que s'ha utilitzat al llarg de la confecció de l'estudi. I

posteriorment, es dirigeixen unes paraules a aquelles persones que han col·laborat en la confecció de l'estudi, i s'adjunten aquells documents de suport i que l'acompanyen.

Així, un cop feta una breu introducció de l'estudi, tot seguit es desgranen la resta de punts que formen part del projecte del Treball Final de Grau.

2. Objectius i hipòtesis del treball

Tot seguit es mostren els objectius i hipòtesis del propi estudi plantejats amb anterioritat a l'inici de la recerca. Aquests esdevenen el nostre punt de partida a l'hora d'emprendre el camí d'investigació. Un recaceig que s'ha dut a terme utilitzant una metodologia qualitativa, atès que s'ha realitzat una recollida d'informació subjectiva procedent de les diferents persones de la mostra, i emprant l'instrument corresponent a l'entrevista (Heinemann, 2003). A més, s'han assumit i respectat els contextos socials en els quals s'ha fet l'estudi i les experiències personals dels individus. En aquest punt, cal esmentar que el mètode d'investigació que s'ha fet servir també compte amb una basant d'etnografia. Dic això, ja que més enllà de les entrevistes també s'ha participat en algunes de les activitats que els membres de la mostra duen a terme, contemplant i analitzant allò que succeeix, preguntant diverses coses a les persones, i recollint informació vers la temàtica que s'ha estudiat (Hammersley i Atkinson, 1994). Aquestes metodologies d'investigació ens han permès treballar entorn als objectius i a les hipòtesis següents:

Objectius

- Capir quina és la concepció de l'oci per part de les persones de 50 a 70 anys de Malla i de San Juan la Laguna, prenent com a referència l'oci humanista.
- Saber quines són les pràctiques d'oci que duen a terme les persones de 50 a 70 anys de Malla i de San Juan la Laguna, des d'un punt de vista humanista.
- Comprendre quina és la influència de la realitat social de Catalunya i Sololá en les pràctiques d'oci de les persones de 50 a 70 anys de Malla i San Juan la Laguna, respectivament.

Hipòtesi

- Arran de les característiques polítiques, econòmiques, socials, culturals i tecnològiques, les realitats de l'oci a Malla i San Juan la Laguna esdevindran diferents. A Malla hi haurà més pràctiques d'oci que en el context guatemalenc.
- El consumisme i les llargues jornades laborals dificultaran la realització d'un oci humanista.

Part teòrica

3. Fonamentació teòrica

Amb la finalitat de poder desenvolupar correctament el nostre estudi, en primer lloc és necessari dur a terme un procés de recerca que ens permeti acotar les bases i confeccionar un marc de fonamentació teòrica. Per aquest motiu, el marc teòric esdevé un punt en el qual es presenten i desenrotllen els conceptes principals del projecte, i es relacionen amb les aportacions que en fan diferents autors. Gràcies a aquest procediment és possible exposar el contingut sobre el qual es vol aprofundir, i posteriorment poder tractar correctament la resta del projecte. Aquest marc es converteix doncs, en la part teòrica del nostre treball.

Tenint en compte la temàtica de l'estudi, durant el transcurs d'aquest apartat es prestarà atenció principalment a tres focus. Aquests esdevenen l'oci, la persona humana i la societat. La presentació, l'aprofundiment i el vincle de tots ells ens ajudarà a bastir les bases del projecte.

3.1. Realment les coses són com les veiem?

Arran dels trets que defineixen i caracteritzen el nivell evolutiu actual de l'ésser humà, aquest compte amb una manera concreta d'entendre i interpretar el món. Les pròpies particularitats fisiològiques i anatòmiques de la persona, juntament amb el procés d'adopció i evolució en aquest món, l'han dut a desenvolupar una sèrie d'habilitats i capacitats físiques i intel·lectuals determinades, gràcies a les quals pot dur a terme una lectura concreta dels elements i fenòmens que succeeixen en el seu entorn. Un dels aspectes que defineix aquesta realitat humana, i dins del qual es troba el propi estudi, esdevé el coneixement. Tenint en compte les paraules Salvador Cardús (2002) el coneixement correspon a la interpretació cognitiva de la realitat, és a dir, a la manera d'ordenar i donar sentit a aquesta. D'aquestes paraules en despenja el missatge que el coneixement és l'acció o funció de concebre i aprendre, per posteriorment poder actuar. Tal com esmenta el mateix autor, des d'un punt de vista sociològic la xarxa complexa de relacions que estableix el coneixement més enllà d'una simple persona, s'anomena societat.

El coneixement com a branca d'estudi apareix fruit de la necessitat i intriga per a comprendre i emmarcar tots aquells fenòmens que sorgeixen de la vida humana, del contorn, o del vincle d'ambdós, amb la finalitat de crear una estructura de concepció. Per tant, i tenint en compte la definició anterior, dins de la branca del coneixement

trobem tots els elements i continguts que l'ésser humà ha determinat, i a partir dels quals interpreta el món. Avui són moltes les branques de coneixement que trobem a la nostra societat, i que treballen dia rere dia per establir un marc de concepció social.

Altrament, cal destacar que l'existència i les particularitats de molts dels elements del coneixement estan determinats per la realitat política, econòmica, històrica, social, o física, de l'entorn, ja que tal com descriu Cardús (2002: 7), *“el coneixement té una clara dimensió històrica, vinculada a les formes d'organització social, al desenvolupament econòmic i tecnològic, i al conflicte d'interessos que hi ha en joc”*. I, la converteix en una realitat social viva, canviant i múltiple arran de les interpretacions i variabilitat o evolució d'aquest coneixement. A cada societat li toca un coneixement per fets i característiques històriques i/o socials (Cardús, 2002).

Per aquest motiu, avui podem parlar de conceptes i fenòmens mundials, i/o de conceptes i fenòmens locals. A més a més, atenent que cada persona compta amb unes habilitats i capacitats sensiblement diferents respecte la resta d'ésser humans, aquest procés de comprensió i coneixença dels elements també pot variar o ésser modulats.

Tota aquesta realitat ens condueix cap al concepte “relatiu” (no absolut) i al mateix moment, a formular la qüestió següent: Realment les coses són com les veiem? El caràcter obert de la resposta afectarà directament la perspectiva a adoptar a l'hora de desenvolupar, analitzar, i concloure l'estudi que s'està presentant. Així doncs, en el moment d'emprendre un camí d'investigació més o menys ampli, aquesta és la primera pregunta que hom es fa, ja que allò que un mateix concep pot no ésser definitiu a tot arreu. Per tant, la cautela, l'anàlisi i la reflexió esdevindran primordials a l'hora d'elaborar els punts i apartats que prossegueixen.

Amb les paraules que s'han redactat fins el moment, s'ha volgut reflexionar sensiblement vers la complexitat que trobem entorn al coneixement, i consegüentment sobre la recerca. Atès que ambdós conceptes esdevenen amplis i embrollats, a l'hora de dur a terme qualsevol estudi serà fonamental establir un marc d'acotació. D'aquesta manera, a partir de l'exposició del marc teòric un mateix vol presentar els diferents conceptes i fonts que es prendran com a referència per a desenvolupar el treball. Aquest és un pas imprescindible a l'hora de confeccionar i exposar qualsevol projecte científic, i consisteix en definir com veurà un mateix els conceptes estudiats (Cardús, 2008). Anar d'allò més general a quelcom més específic i posicionar-nos en òptiques concretes ens ajudarà a entendre els trets i característiques de la pròpia recerca.

3.2. Vincle entre oci i societat

Al llarg de la seva història, l'ésser humà a causa de les característiques del seu organisme i dels requeriments evolutius als quals ha hagut de fer front, ha forjat un estil de vida comunitari, que ha propiciat la creació d'instruments i formes d'organització compartits. És a dir, hi ha hagut un procés de sembra i tracte de diferents components enmig d'un context de col·lectivitat, tals que tots ells s'han mesclat i relacionat d'una forma estrepitosa. Així, tal com esmenta Cardús (2002), els diversos elements fundats o sorgits d'un col·lectiu han tingut i tenen punts en comú amb d'altres, de tal manera que hi ha una interrelació constant que dóna peu a una realitat complexa. Aquest fet provoca que amb el pas dels anys hom hagi pogut parlar d'una societat conjunta on el pes dels diferents elements i l'evolució social ha esdevingut variable, dinàmic i continu (Elias i Dunning, 1992)². Per aquest motiu, tots els components i àmbits socials es desenrotllen fruit dels propis canvis, i de les modificacions d'elements o sectors de l'entorn. De retruc, tots aquests fenòmens han permès l'avenç de les societats tenint en compte tots els factors que la determinen, i han facilitat el progrés i modulació dels conceptes i continguts que n'esdevenen (Elias i Dunning, 1992).

Les paraules narrades al paràgraf anterior ens permeten comprendre que al llarg de tota la història de l'ésser humà els diversos elements i fenòmens que l'envolten són dependents els uns dels altres, i que tenen un cicle de vida determinat. Alguns el tindran més llarg i d'altres més curt, però en tot cas, tot allò que un dia neix segueix un recorregut desigual que caracteritza el seu pas per aquest món. Aquest cicle comptarà amb diferents períodes que es definiran segons les necessitats i la realitat social del moment (Àguila, 2005).

Avui, un dels elements que trobem a la nostra societat, i sobre el qual s'ha dut a terme un procés d'anàlisi i investigació és l'oci, que s'ha convertit en un fenomen social de masses estès per molts punts de la geografia mundial. Aquest, igual que la resta de fenòmens socials progressa i canvia dia rere dia, i esdevé diferent segons els components del seu entorn (Osorio et al., 2009). Per tant, segons quina sigui la fesomia política, econòmica, social, cultural o tecnològica, el caràcter de l'oci pot ésser molt i molt diferent (Àguila, 2005). Tenint en compte aquests aspectes, en l'apartat que s'està exposant, hom vol realitzar un treball d'aproximació al concepte de l'oci, que ens

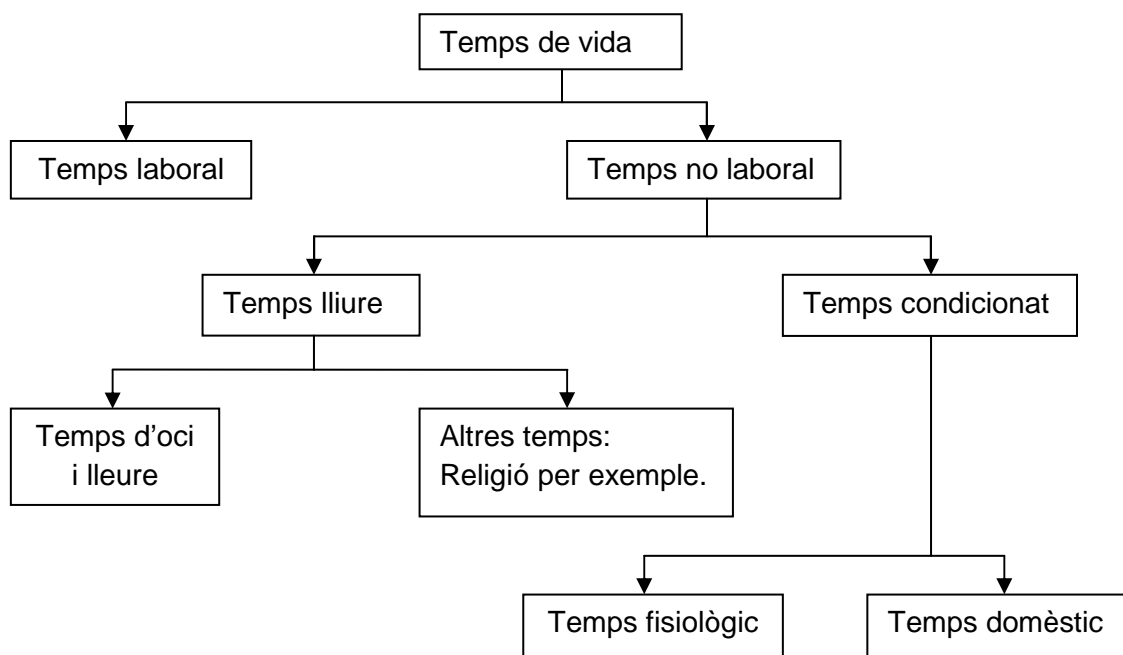
² Elias i Dunning, 1992 dins ÀGUILA, Cornelio (2005). "Del ocio y la posmodernidad". *Revista Apunts*, n°79, pp.101 – 106.

permeti acotar els trets que el defineixen i aconseguir una base sòlida de contingut sobre la qual desenvolupar la resta del treball.

En aquest punt, es pot destacar que l'oci és un producte humà i social. Aquest fet, provoca que formi part d'un entramat d'elements, pràctiques i fenòmens diferents, i que aquests l'afectin directament i/o indirectament. Així, a l'hora de contextualitzar l'oci és necessari conèixer les realitats polítiques, econòmiques, socials, culturals, històriques, o tecnològiques de la regió (Àguila, 2005). Només d'aquesta manera es pot comprendre correctament la seva realitat. Altrament, a l'hora de fer un estudi comparatiu també és necessari tenir una referència concreta. Per aquest motiu, tot seguit es durà a terme un procés d'aproximació vers el concepte de l'oci que ens ha de permetre desenvolupar l'estudi del mateix a Malla i San Juan la Laguna amb el màxim de rigor possible. D'aquesta manera, d'una banda es cercarà una concepció de l'oci aplicable als contextos destacats, i de l'altra s'estudiarà quina és la realitat ociosa de les zones respecte l'eix que seguidament emprenem.

3.3. Aproximació al concepte d'oci, i oci humanista

El primer aspecte que cal considerar quan es parla del terme oci, és que aquest, igual que la resta d'activitats humanes, es desenvolupa dins d'un temps (Csikszentmihalyi et al., 2001). El temps és la durada i la successió de les coses, considerada com a transcurs continu i uniforme que podem mesurar a partir de fenòmens consegüents i regulars com el cicle solar, el pas de les estacions, entre d'altres. Tanmateix, tal com s'ha comentat en el punt anterior, l'oci conviu amb altres elements propis de la societat o de la vida humana, fet que en condiciona o caracteritza el desenvolupament. Per aquest motiu, és fonamental que dins el decurs de la vida quotidiana, hom conegui les diverses tasques de la persona i pugui identificar el temps dedicat a cadascuna d'elles. Seguidament, es mostra un esquema elaborat a partir del contingut que trobem a les obres de Cuenca (2003) i Csikszentmihalyi et al. (2001), en el qual trobem els diferents temps de la persona humana, i que en el nostre cas poden ésser aplicables tant a l'entorn català com guatemalenc. Això si, segons quines siguin les particularitats de l'entorn, i per tant, les característiques de la vida social, els períodes destinats a unes o altres tasques pot variar considerablement. Fins i tot, podria ésser que per determinades persones alguns dels temps que es descriuen a sota no existís. La intenció però, és presentar un esquema que englobi al major nombre de persones possible i mantingui una estreta relació amb l'estudi que es vol dur a terme. Llavors, hom intentarà esbrinar la resolució dels enigmes que han aparegut.

Esquema 1: Distribució del temps. Font: Cuenca (2003) i Csikszentmihalyi et al. (2001).

Tenint en compte l'esquema anterior, un mateix pot esmenar que tot temps parteix del temps de vida de la persona (Cuenca, 2003). A partir d'aquí, arran de la importància que ha pres el treball arreu del món, trobem una primera subdivisió en la concepció del temps. D'una banda, hi ha el temps laboral, on cal incloure el temps destinat al feinejar i a la resta d'activitats que aquest requereix (transport a la feina, per exemple). D'altra banda, podem destacar el temps que queda exempt d'aquest lligam al treball. Així, si ens situem dins el temps no laboral, podem veure la divisió entre temps condicionat i temps lliure. El primer compte amb el temps fisiològic i el temps domèstic, que recullen tasques compromeses, tals com aquelles destinades a satisfer els requeriments del propi cos o d'altres relacionades amb el tracte de la llar. El segon engloba el temps d'oci i lleure, i altres temps, on trobem pràctiques que no duen incorporades el mot necessari, això sí, en la societat actual. En altres períodes o situacions, segurament les particularitats de l'esquema presentat esdevindrien unes altres.

En aquest punt, es pot destacar que el marc temporal i la diferenciació de les diverses pràctiques que aquest conté, sovint esdevenen una referència a l'hora de contemplar i descriure el concepte oci. Un concepte que des d'aquest punt de vista es situa en el temps d'oci. Tal com podem observar, aquest és un període de temps exonerat de les obligacions socials i personals establertes, i on la persona realitza activitats destinades a la satisfacció, diversió o requeriments personals. Per tant, en aquest sentit, l'oci esdevé el temps lliure o el conjunt de pràctiques enfocades a satisfer les necessitats pròpies de la persona en un moment determinat, que queden fora de qualsevol altra

obligació, i que tenen vessants lúdiques, emocionals, creatives, socials, de desenvolupament personal, o de passivitat i vici (Cuenca, 2003).

A partir d'aquí, i respecte el concepte d'oci, podem presentar les paraules de Dumazedier, el qual defineix l'oci emprant les paraules que prossegueixen:

El conjunt d'ocupacions a les quals l'individu es pot lliurar de manera completament voluntària, ja sigui per descansar o bé per desenvolupar la seva informació o la seva formació desinteressada, la seva participació social voluntària, després d'haver-se alliberat de les pròpies obligacions professionals, familiars i socials. (Dumazedier, 1971 dins VALLS, 1999: 9)

Tal com podem veure a les definicions anteriors, l'oci compren molts aspectes diferents amb característiques i finalitats diverses. Tot i així, arran del caràcter obert de l'oci, i del protagonisme que prenen persona i entorn, el camí que aquest segueix no esdevé sempre el mateix. Per aquest motiu, i d'acord amb les paraules de Cuenca (2003), després de desgranar el temps de vida podem fer una primera classificació de l'oci prestant atenció al rumb que empren la persona amb la tria del mateix. Aquesta correspon a la distinció entre oci positiu i oci nociu.

- Oci positiu: En aquesta vessant trobem la vivència d'experiències dinàmiques amb direccionalitat positiva. En aquest sentit, activitats que provoquen el repte per a la persona (esports, meditació, aprenentatge, activitats artístiques, aficions, participació política, entre d'altres), o la capacitat de saber gaudir vers allò que s'està fent, són eines que hom pot emprar per assolir un oci positiu (Csikszentmihalyi et al., 2001).

- Oci nociu: Aquest sorgeix de la mala gestió del temps d'oci per part de la persona, i es caracteritza per l'avorriment, el vici i la destrucció (Cuenca, 2003). Això es produeix arran de situacions en les quals no es té res a fer, i on la persona es sent incòmoda i insegura. Segons Csikszentmihalyi et al. (2001) aquest fet pot produir que la ment es dirigeixi cap a un abisme format pel bloqueig o pensaments desagradables i/o depriments. El mateix autor descriu que aquest fet és fruit de l'absència d'instruccions biològiques programades per dir-nos allò que hem de fer quan res exigeix la nostra atenció. La beguda o les drogues poden ésser alguns exemples d'oci nociu.

Vinculat amb el contingut que s'acaba de tractar, cal esmentar que en determinades circumstàncies emprendre un camí o un altre pot ésser més o menys difícil, atès que no només depèn de la persona per ella mateixa, sinó també de la força d'altres elements de l'entorn. Per això, en l'oci serà tant important la força i resistència de la persona per fer una activitat, com les facilitats que el seu entorn li posi per poder-ho dur a terme.

Abans de seguir endavant, hom vol presentar unes paraules que resumeixen els diferents punts que han sorgit darrerament, i que estan escrites a càrrec de l'autor Manuel Cuenca.

Uno de los problemas del ocio radica en su percepción. Todavía existe buena parte de la sociedad que lo identifica con la vagancia, la diversión, el vicio, o en el mejor de los casos, con el tiempo de no trabajo. El ocio puede ser todo eso y lo contrario porque, en cuanto vivencia humana, puede ser una experiencia de desarrollo o destrucción. (Cuenca, 2003: 48)

A l'interior d'aquest fragment podem concebre de forma clara i contundent les dues vessants principals de l'oci, les quals presenten experiències, concepcions i resultats completament diferents. A partir d'aquí, si seguim amb el procés d'aproximació al nostre eix d'actuació, podem mencionar que la pròpia referència d'anàlisi es troba dins l'oci positiu. Tot seguit, es presenta un paràgraf en el qual es fa una breu reflexió que ens permetrà arribar a l'oci humanista.

Arrel de l'afecte d'altres elements i factors socials, les característiques de l'oci poden variar. Així, si hom es mira l'oci d'es d'un punt de vista econòmic, aquest tindrà unes característiques diverses en punts diferents de la geografia mundial. A nivell cultural, també pot existir una gran diferència entre ocis d'una regió o d'una altra, o una diferència abismal entre pràctiques realitzades. Tot i així, hi ha una perspectiva de l'oci que ens permet treballar en diversos focus sense cometre un error tant gran. En aquest sentit, un mateix parla de l'oci humanista, que es centra en la percepció o manera d'entendre l'oci per a la persona a partir de conceptes clau com són la llibertat d'elecció, la formació personal, el concepte lúdic, i l'autotelisme de l'experiència (Cuenca, 2003). Aquests pilars alleraran conduir a la persona cap a la felicitat.

Seguidament, es mostren algunes de les definicions vers l'oci humanista, les quals ens permetran comprendre una mica més la perspectiva o òptica que aquest pren. Posteriorment es desenvoluparan els elements i conceptes que es desprenen i fonamenten l'oci humanista, i que ens serviran per a desenvolupar el propi estudi.

Desde un paradigma personal, el ocio forma parte de una manera de ser y manifestarnos y, consiguientemente, es uno de los modos de expresión de nuestra personalidad. La vivencia del ocio no depende de la actividad en si misma, ni del tiempo, el nivel económico o, en ocasiones, la formación que posea el sujeto de la vivencia. Sí tiene que ver con el sentido de quien la experimenta. También se relaciona con << lo querido y deseado >>, de ahí su conexión con el mundo de la emotividad y, consecuentemente, de la felicidad. (Cuenca, 2003: 15)

Des d'una perspectiva humanista, per a Kriekemans (1973, dins CUENCA, 2003: 63)³ “el ocio es una “recreación”, o sea, un medio para restablecer la voluntad y el valor de vivir”. En aquest cas, l'autor entén per recreació, quelcom que va més enllà de la diversió, l'alegria o el deliri. També, recreació esdevé acció o efecte de recrear, és a dir, crear o produir alguna cosa nova.

Segons l'Associació Mundial del Lleure i la Recreació, l'oci contemplat des d'una òptica personal és:

Un área específica de la experiencia humana, con sus beneficios propios, entre ellos, la libertad de elección, creatividad, satisfacción, disfrute y placer, y una mayor felicidad. Comprender formas de expresión o actividad amplias cuyos elementos son frecuentemente de naturaleza física como intelectual, social, artística o espiritual. (WLRA, 1993: 13)

També, referent a l'oci humanista podem esmenar els mots següents:

Desde un punto de vista objetivo se confunde con el tiempo dedicado a algo, con los recursos invertidos o, simplemente con las actividades. Desde un paradigma subjetivo resulta especialmente importante considerar la satisfacción que cada cual percibe en la vivencia. Subjetivamente la palabra ocio es sinónimo de ocupación gustosa, querida y, por consiguiente, libremente elegida. (Cuenca, 2003: 15)

D'aquesta manera, la perspectiva humanista va més enllà de l'aspecte temporal per a referir-se al concepte de l'oci, i el vincula amb l'aspecte actitudinal. És a dir, l'oci humanista no és un temps sinó una actitud. En aquest punt, cal dir que aquesta esdevé l'òptica o la posició que es prendrà per a dur a terme l'estudi.

Finalment, i prenent com a marc de referència les paraules narrades en les últimes quatre fonts que s'han citat, podem descriure l'oci humanista emprant els mots que prossegueixen. L'oci és: El dret i l'acció de viure una experiència lúdica, formativa i autotèlica, essent conscient de la “no obligatorietat” i de la finalitat no utilitària d'una acció externa o interna, havent elegit realitzar-la en funció de la satisfacció última que proporciona (Cuenca 2003; WLRA 1993; i Kriekemans (1973) dins CUENCA 2003).

La definició que s'ha realçat ara mateix, i que mescla continguts de les anteriors, esdevé la base conceptual de l'oci humanista a partir de la qual hom treballarà. Per tant, es converteix en la base conceptual del propi estudi.

³ Kriekemans, 1973 dins CUENCA CABEZA, Manuel (2003: 63). *Ocio humanista. Dimensiones y manifestaciones actuales del ocio*. Bilbao, Universitat de Deusto.

3.4. Pilars fonamentals i indicadors de l'estudi vers l'oci humanista

Identificar, definir, acotar o argumentar, són alguns dels mots que es troben immersos i que prenen protagonisme dins un procés de recerca. Aquests esdevenen fonamentals a l'hora de tractar els diferents continguts que un projecte pot incloure. En el nostre cas, fins ara ens hem fet ressò de la diversitat de lectures que pot haver-hi vers un concepte arran de la interpretació humana i del context en el qual es troba, hem prestat atenció al vincle existent entre l'oci i la resta d'àmbits socials, i hem dut a terme un procés d'aproximació respecte l'oci humanista, amb la finalitat d'establir un marc d'estudi concret. Tot i així, un cop situats en el camp de l'oci humanista, i per tal de poder delimitar una mica més aquest contorn, tot seguit es presenten els pilars conceptuals que defineixen i caracteritzen l'oci humanista, i que al mateix moment contenen els indicadors que han de permetre desenrotllar una investigació d'una forma rectilínia i precisa. D'aquesta manera, l'objectiu esdevé exposar d'una forma clara i concisa els conceptes que s'atribueixen a l'oci humanista, i mostrar els elements que es prendran com a referència.

En primer lloc, i tenint en compte les paraules narrades en el punt anterior, hom pot destacar que l'oci des d'una perspectiva humanista, i per tant des d'un punt de vista subjectiu i actitudinal, esdevé el dret i l'acció de viure una experiència lúdica, formativa i autotèlica, essent conscient de la "no obligatorietat" i de la finalitat no utilitària d'una acció externa o interna, havent elegit realitzar-la en funció de la satisfacció última que proporciona (Cuenca 2003; WLRA 1993; i Kriekemans (1973) dins CUENCA 2003).

D'aquestes paraules en podem copsar primerament el fet que l'oci humanista és un dret. Aquest tret però, no només afecte l'oci humanista sinó tot l'oci en general. En aquest sentit, s'entén que l'oci és una experiència irrenunciable a la qual tenen dret tots els ésser humans, independentment de la seva raça, estatus, gènere, religió o habilitats (Cuenca, 2003). El dret de l'oci suposa una defensa de l'oci en ell mateix, és a dir, l'oci considerat com a fi, com a experiència vital diferenciada, i no com a mitjà per aconseguir altres metes (econòmiques, per exemple).

Segonament, podem destacar el terme "acció". En aquest sentit, cal fer esment que l'oci humanista contempla les experiències també, tenint en compte el desenvolupament de l'activitat com a tal, on l'individu participa mentalment i físicament. Per tant, el concepte acció, fa referència a aquest transcurs real de l'activitat.

En tercer lloc, cal fer esment dels quatre pilars fonamentals de l'oci humanista, els quals apareixen a la definició exposada i adoptada per nosaltres, i que parteixen de les paraules i idees dels autors Manuel Cuenca (2003) i Albert Kriekemans (1973), i de la WLRA (1993). En aquest cas, podem dir que en l'estudi es parlarà de categories. Aquestes són les següents:

- Experiència lúdica: Aquesta esdevé la categoria de l'oci humanista que tracta els conceptes de descans i diversió, i que des del marc de concepció actitudinal els enllaça constantment. Tal com descriuen els autors, el primer d'ells pot fer referència a la inactivitat com a funció regeneradora i necessària des d'un punt de vista fisiològic (descans passiu), o a l'activitat que permet eliminar la fatiga mental, és a dir, que actua com a activitat compensatòria del fer quotidià (descans actiu). En aquest sentit, des d'un punt de vista humanista sols es pren el descans actiu, lligat simultàniament a pràctiques. Per tant, com podem observar l'oci humanista no només concep tasques actives físicament i mentalment, sinó també aquelles amb una funció positiva i regeneradora. Aquest fet concorda perfectament amb la idea de cuidar la persona que té l'oci humanista. Amb la finalitat de veure la realitat d'aquest oci a Malla i a San Juan la Laguna, serà interessant comptar amb aquesta vessant i esbrinar ben bé quina és la funcionalitat de cada activitat.

Altrament, dins la categoria lúdica hom pot destacar el concepte de diversió. Considerarem diversió qualsevol acció que distregui la persona, que l'entretengui, que l'alliberi del cansament mental i de la monotonia o avorriments, i/o que li permeti viure en un estat de fantasia, és a dir, en una situació que es desentén dels límits establerts per la realitat quotidiana. En aquest cas, si es presta atenció a les paraules de Cuenca, podem esmenar que un molt bon exemple d'això esdevé la pràctica del joc:

En el juego verdadero nos acercamos al mundo de un modo distinto a como lo hacemos en nuestra vida habitual. En él se atribuye al mundo una significación distinta de su realidad. Ocurre como si nos pusiéramos de acuerdo con el mundo para darle otra significación de fantasía. (Cuenca, 2003: 65)

Com podem veure en aquest fragment, sovint en el món de l'oci la persona es deslliura de la resta d'accions i obligacions, i concep aquella realitat des d'una altra òptica, l'òptica lúdica.

Gràcies a la presència d'ambdós components, descans i diversió, és possible que la persona vagi més enllà del fet professional, i pugui complir la necessitat de la pròpia autorealització. Per això, aquesta vivència lúdica ha de formar part del procés de personalització de cadascú.

Tots els aspectes que s'han comentat en aquest punt són els que s'han tingut en compte a l'hora de considerar si una pràctica o activitat té o no té la categoria lúdica.

Indicadors d'experiència lúdica: Descans actiu regenerador, absència d'avorriments o monotonia (diversió i dinamisme), i desaparició d'obligacions tals com les laborals o familiars (entre altres obligacions).

Quadre 1: Indicadors referents a la dimensió lúdica de l'oci humanista.

- Experiència formativa: Des d'un punt de vista humanista l'experiència d'oci ha de permetre a la persona tenir una presa de consciència respecte al coneixement i a les habilitats d'un mateix, i ha de presentar procediments que facilitin l'enriquiment i l'autodesenvolupament personal i/o col·lectiu. Aquesta formació que pot adquirir la persona a partir de les pràctiques d'oci, pot recaure sobre diferents aspectes. En aquest sentit, tal com descriu Dimock (1941), és important que l'oci no només esdevingui pluridimensional sinó que alhora es potenciï aquest factor en el seu desenvolupament. És a dir, que les pràctiques d'oci i el procés formatiu vagi dirigit vers aspectes físics, intel·lectuals, artístics o socials, i que aquests puguin ésser treballats de forma simultània. D'aquesta manera, s'assoleix un treball més madur, obert i humà. En aquesta mateixa línia Dimock (1941) afegeix que és millor trobar fins formatius compartits i a nivell col·lectiu, per tal d'evitar l'egoisme (fins i mitjans). Per tant, un dels objectius fonamentals de l'activitat ha d'ésser el de formar persones, i aquestes han de ser el centre de l'oci, i no al revés. En aquest punt, comentar també que un element molt interessant a l'hora de formar persones és la creativitat, gràcies a la qual l'individu participa activament i positivament en l'activitat. Desentendre's d'una actitud passiva, i emprendre un camí de creació esdevé molt útil per potenciar el component formatiu, atès que la persona s'implica cognitivament i duu a terme l'activitat amb una autonomia parcial o total.

En última instància, dins el factor formatiu, cal fer esment de la importància que pren la continuïtat en el desenvolupament de pràctiques d'oci. Atès que el mateix ens acompanya al llarg de tota la nostra vida, i que aquest esdevé una font de formació, és palpable que els interessos i possibilitats que conté estiguin vinculats amb aquest factor de continuïtat. En moltes ocasions, els aprenentatges significatius requereixen una durada temporal que va més enllà de les sessions puntuals.

Amb les paraules que s'acaben de narrar, es poden destacar els trets característics que defineixen una experiència formativa. Aquests es mostren de forma resumida en el següent quadre.

Indicadors de formació: Treball, tracte i adquisició de nous continguts o coneixements a nivell físic, intel·lectual, artístics o social; i procediments que incloguin la creativitat (crear, descobrir o analitzar).

Quadre 2: Indicadors referents a la dimensió formativa de l'oci humanista.

- Experiència lliure: Aquest aspecte està relacionat amb l'absència d'obligatorietat, amb la presència de voluntat a l'hora de fer una cosa, i amb la satisfacció que experimenta la persona en realitzar-la. Per tant, l'oci humanista destaca la importància que té el fet d'escollir lliurement i voluntàriament l'execució d'una determinada activitat, i descriu que el moment d'oci ha de ser un temps d'alliberació que condueixi a la persona cap a una actitud oberta, lliure i compromesa amb la construcció de la seva pròpia realitat (Russell, 2005)⁴. Sense aquesta llibertat no hi ha oci humanista, atès que la lliure elecció és un dret que hauria de tenir tota persona i que hauria d'ésser inherent a aquesta. Referent a l'oci com a expressió lliurement escollida, Kriekemans (1973, dins CUENCA, 2003: 67)⁵ comenta: "Sólo el hombre liberado puede disponer de su tiempo i hacer uso de los ocios". La llibertat és una premissa incondicional quan hom parla d'oci, i ha d'ésser la finalitat última de l'educació del temps de lleure.

Igual que en la resta de casos, les característiques de l'entorn social poden limitar l'expressió de llibertat, però en aquestes situacions la persona ha d'intentar cercar-la dins les possibilitats que té, i deslliurar-se dels efectes negatius que pot provocar el contorn. Diem això, atès que en el moment que l'estat organitza i planifica l'oci de les persones, i s'acaben les iniciatives i propostes de les mateixes, llavors és quan podem dir que s'ha acabat l'oci.

Tenint en compte els possibles afectes socials, cal esmentar doncs, que en l'oci el component de la llibertat no contempla una llibertat condicionada, sinó una llibertat lligada a la voluntat de la persona, no manipulada, i percebuda per la mateixa. En definitiva, una llibertat interior que permeti conèixer l'oci des de l'òptica de qui el viu.

Finalment, en termes d'experiència lliure, comentar que com més alliberada se sent la persona a l'hora de dur a terme les activitats d'oci, majors són les capacitats d'aquesta per a relacionar-se d'una forma lúdica. Tots aquests trets es citen en el quadre que prossegueix.

⁴ Russell, Bertrand, 2005 dins SANS MERCADAL, Joan (2005: 26). *Els meus Jocs. La creació de jocs a partir del folklore i la cultura de les Illes Balears*. Palma: Universitat de la Illes Balears.

⁵ Kriekemans, 1973 dins CUENCA CABEZA, Manuel (2003: 67). *Ocio Humanista. Dimensiones i manifestaciones actuales del ocio*. Bilbao: Universitat de Deusto.

Indicadors de llibertat: Presència de voluntat, elecció lliure, absència de obligatorietat en la presa de decisions, i satisfacció.

Quadre 3: Indicadors referents a la dimensió de llibertat en l'oci humanista.

- Experiència autotèlica: La quarta categoria que fonamenta l'oci humanista és la realitat autotèlica de l'experiència. Això significa que l'activitat ha de tenir un fi per ella mateixa, tals que no estigui lligat al treball. Les pràctiques d'oci no han d'ésser una resposta al treball, tal com es concebia a l'època de la Revolució Industrial des d'una òptica liberal. Així, igual que el treball no es justifica amb l'oci, l'oci no s'ha de justificar amb el treball (Cuenca, 2003). D'aquesta manera, la dimensió autotèlica de l'oci ens diu que aquest ha de tenir una finalitat per ell mateix, i que la persona l'ha de tenir clara (Cuenca, 2003). Si no és així, es pot arribar a la confusió, i de retruc, alterar el procés de formació i el caràcter lúdic de l'activitat. Pràctiques amb fins lúdics, esportius, festius, formatius, creatius, solidaris i ecològics, esdevenen ocis autotèlics.

Per tant, l'oci i el treball són elements complementaris però no interdependents. Per aquest motiu, l'oci humanista va més enllà de l'actual societat de consum, la qual potencia un oci on la persona no esdevé creadora sinó consumidora, i on s'ofereixen mitjans per satisfer els propis ocis, però no fins ni sentits. Referent a aquestes paraules podem destacar la reflexió següent:

La sociedad de consumo nos ofrece medios para hacer realidad nuestros ocios; pero solo nos ofrece medios y no fines, ni sentidos. Una profunda reflexión sobre el ocio humanista y una formación personal adecuada sobre los valores y los fines en los que se sumerge el ocio nos devolverían la razón, de todos esos medios que nos rodean y nos harían, a partir de ellos, más libres y colaboradores de una sociedad mejor. (Cuenca, 2003: 69)

El quadre que es mostra tot seguit conté els aspectes que defineixen una experiència autotèlica.

Indicadors d'experiències autotèliques: Activitats amb finalitat per elles mateixes a nivell lúdic, esportiu, festiu, creatiu, solidari o ecològic; i coneixement de la mateixa per part de la persona.

Quadre 4: Indicadors referents a la dimensió autotèlica de l'oci humanista.

Gràcies als termes i conceptes que s'han exposat en aquest punt, hom es veu amb cor de dur a terme un estudi sociològic de l'oci a Malla i a San Juan la Laguna, prenent com a referència la definició de l'oci humanista i els elements que ha de contenir una experiència d'aquestes característiques. Aquests elements han quedat definits a l'apartat corresponent a categories i indicadors d'anàlisi.

3.5. Realitats social i ociosa

Finalment, amb l'objectiu de tancar el marc teòric del treball i acabar de presentar les diferents variables que ens afecten, tot seguit es vol anar més enllà del simple concepte d'oci humanista, i veure quines són les realitats socials en els dos focus d'estudi que posteriorment s'analitzaran. D'aquesta manera, l'única cosa que es pretén a continuació, és mostrar les particularitats econòmiques, polítiques, culturals, socials i tecnològiques de Malla i San Juan la Laguna, per tal de comprendre una mica més la realitat ociosa que n'esdevé. Aquest fet es justifica atès que tots els elements i fenòmens socials estan enllaçats i interrelacionats, tals que el producte d'aquests caracteritza la vida de les persones.

3.5.1. Realitats social i ociosa a Malla

Seguint els passos de qualsevol procés de ramificació i subdivisió natural, molts components dels àmbits polític, econòmic, social o tecnològic d'una realitat concreta perden força a mesura que s'expandeixen respecte el seu punt de naixement. Igual que l'augment de protagonisme pres per la fragilitat en l'esclat i el brotar de les branques, la vulnerabilitat s'atansa als elements socials quan aquests es propaguen. Raonament, demostració, escaiença, arrelament, funcionalitat o perseverança esdevenen algunes de les accions que poden ajudar a minvar les debilitats.

En aquest sentit, si ens situem en el context de les societats humanes, podem destacar que, a causa del sistema que les persones han establert a l'hora d'organitzar-se i desenvolupar les seves tasques, i arran de la forja de nuclis col·lectius, avui els focus en els quals es creen i difonen més elements són les grans concentracions urbanes. Punts en els que, fruit de la presència d'un gran nombre de persones, les necessitats i els mecanismes per suplir-les s'eleven a un gran exponent. I, tot i que en comunitats més migrades o disperses també es demanda i s'ofereix, sovint la força i el ressò dels seus elements és més minse. Les relacions entre un gran nombre de persones, les fretures que moltes d'elles poden compartir, l'agilitat en la transmissió i aplicació de les accions, les facilitats comunicatives existents als nuclis urbans, i la velocitat de recepció que hi ha, afavoreixen el creixement i l'expansió de molts elements i fenòmens.

Vinculat amb les paraules que s'acaben de plasmar, i tenint en compte el context de treball del projecte, en aquest punt podem esmentar que l'aparició i propagació de nou contingut en terres europees, catalanes i mallenques sorgeixen a l'interior d'un model de funcionament social que es va instaurar inicialment arreu d'Europa i a l'Amèrica del Nord a partir del segon terç del segle XVIII (Freeman, 2004), i que actualment pren

força a molts punts del planeta. Aquest, esdevé el capitalisme que es pot definir com a sistema específic de producció, intercanvi de béns i treball, i com a marc dins del qual es desenvolupa la nostra vida econòmica (Gálvez i Tirado, 2012). Avui, aquest va més enllà de les relacions de producció, i constitueix un joc d'idees i de símbols, un imaginari, un marc cognitiu i cultural, i es converteix en el motor de moltes de les pràctiques de la nostra vida diària (Gálvez i Tirado, 2012). Per tant, tal com descriuen els autors citats, el capitalisme és la dimensió bàsica que defineix el nostre món contemporani.

L'aparició del sistema capitalista va propiciar un creixement i una expansió econòmica molt gran, i de retruc, una transformació a nivell polític, econòmic, social, tecnològic i cultural. També, va afavorir el pas del treball manual, al treball manufacturat, i un progrés esfereïdor en el comerç i el transport. Per tal de que tot això fos possible, es va emprar la indústria com a motor d'avenç. D'aquesta manera, des de finals del segle XVIII a casa nostra es va emprendre una nova organització social que encara és vigent avui en dia.

Tot i així, arran dels canvis negatius que van afectar les condicions de treball dels obrers i obreres a finals del segle XVIII, de la defensa del col·lectiu treballador per part de diferents corrents de pensament, i de la necessitat empresarial de mantenir el funcionament de les fàbriques, la realitat laboral es va anar modulant incorporant diferents aspectes dins d'aquest funcionament (Ángel Zaragoza, 1987)⁶. Un dels conceptes que va prendre força durant la primera meitat del segle XX va ésser l'oci. A l'inici, relacionat amb el descans i la recuperació de forces per tal de millorar el rendiment de treball i restablir l'equilibri dels obrers i obreres, (Mayo 1946)⁷, més endavant precisat com a dret i espai beneficiós per a la persona, i posteriorment entès com a activitat amb un fi per ella mateixa que ha de coincidir amb l'especificitat de cada home, i que es tracta d'una activitat lliure i no determinada per les coses externes a un mateix (Mayo 1927⁸, i Burdeus et. al, 1997), l'oci ha anat evolucionant dia rere dia.

Avui, immersos en una civilització caracteritzada per l'ús de les noves tecnologies i telecomunicacions a gran escala, per l'augment de la globalització i dels sistemes mundials, pels nous models de govern, i pel canvi substancial en els patrons de

⁶ Zaragoza, 1987 dins PUIG et al. (1994: 13 – 20). *Lectures en sociologia de l'oci i de l'esport*. Barcelona: UOC.

⁷ Mayo, 1946 citat a Zaragoza, 1987 dins PUIG et al. (1994: 15).

⁸ Mayo, 1927 dins LANFANT, M.F. (1978). *Sociología del ocio*. Barcelona: Península.

consum, així com en la relació producció – servei (Toffler 1980)⁹, l'oci com a sector establert dins de la societat i per tant, com a branca íntimament lligada a la resta d'àmbits, s'ha convertit en un element més dins l'engranatge econòmic a nivell nacional i internacional. I és que l'oci no pot ser estudiat si es segrega de la realitat social i global en la qual vivim (Águila, 2005).

En aquest sentit, cal esmentar que el capitalisme és tant murri que ha espletat aquestes ganes d'aprofitar el temps lliure per crear una branca econòmica i treure rendiment d'aquest, és a dir, mercantilitzar el temps lliure de les persones. Això ho ha fet a partir de l'oferiment de múltiples pràctiques d'oci que responen a les peticions o a la pluralitat de pensaments dels diferents individus. Sobre aquest fet, podem destacar unes paraules de l'autor Toffler:

Tal amalgama de posibilidades de ocio pretende, supuestamente, legitimar la libertad de elección del ser humano y su desarrollo personal. Sin embargo, detrás de la multitud de prácticas se esconde una motivación común: el consumo. El incremento del tiempo libre ha traído también la posibilidad de encontrar en los mismos productores, los objetivos de la producción, es decir, el mundo de los ocios en las sociedades avanzadas forma parte de un ciclo de producción – consumo, del que todos somos partícipes, del que todos somos “posumidores”. (Toffler 1980, dins ÁGUILA, 2005: 104)

També, comentar que tot i que l'oci actual pot ésser una experiència humana exercitada des de la pròpia llibertat i que pretén proporcionar plaer, satisfacció, emocions fortes, relacions socials, benestar i salut, motivació o absència de treball, arran del seu lligam amb la resta de branques socials, al mateix temps provoca una alienació de l'home, una limitació de certes habilitats o capacitats d'aquest, i una font d'acció diferent respecte al tren disparat de la vida quotidiana (San Martín et al., 1999). D'aquests trets en parla Àguila, els quals es presenten tot seguit a partir de dos paràgrafs:

Es cierto que vivimos época de exaltación del ocio, pero seguramente legos de aquella “civilización del ocio” que Dumazedier auguraba. Aunque el proceso de transformación no cesa, la verdad es que el ocio sigue siendo, una mera de reproducción de la estructura y el sistema social imperante. (Águila, 2005: 105)

Reivindicamos nuestro espacio y tiempo para el ocio, deslegitimando el trabajo como vía de realización personal, pero lo llenamos con actividades que nos adocenán i limitan nuestra creatividad... Defendemos la pluralidad de los ocios como canal de expresión de nuestra libertad de elección y lo que conseguimos es contactar superficialmente con las

⁹ Toffler, 1980 dins ÁGUILA, Cornelio (2005: 101 – 106). *Article: Del ocio y la posmodernidad*. Revista Apunts, nº79, 1er trimestre de 2005.

actividades, probar muchas cosas, deambular por distintos caminos pero no encontramos a nosotros mismos. (Águila, 2005: 105)

En aquest punt, si ens atansem cap a Catalunya i focalitzem la nostra mirada dins la comarca d'Osona, podem distingir un municipi rústic situat al sud de la ciutat de Vic. Malla esdevé un poble de caràcter rural en el qual viuen 265 persones de classe mitjana i alta, i on els prats, els camps, els turos i la presència esporàdica de masies i grans torres ens acompanyen emprenguem el camí que emprenguem. Aquest component campestre provoca i explica que avui les activitats laborals més esteses a l'interior del municipi esdevinguin l'agricultura i la ramaderia, tasques que duen a terme majoritàriament persones de més de quaranta anys. Són pocs els i les joves que actualment participen en aquestes pràctiques. La resta de persones residents a Malla desenvolupen les seves comeses laborals als municipis de l'entorn, fonamentalment a la ciutat de Vic. La proximitat, les bones comunicacions, l'oferta de treball i l'existència de molts serveis socials, provoquen que el vincle entre Malla i la ciutat dels Sants¹⁰ sigui força gran. Per aquest motiu, tot i comptar amb un sistema polític independent i una història pròpia, Malla no es deslliure de diverses influències procedents de la zona urbana. Aquestes poden estar relacionades amb els àmbits econòmic, social, cultural o tecnològic. Així, molts dels canvis socials que es forgen i creixen al nucli urbà arriben i es desenvolupen amb una certa força en el context de Malla.

Altrament, cal destacar que arran de les dimensions del municipi i del poc protagonisme que aquest pren dins el sistema econòmic i polític de la zona, els canvis i evolucions que transcorren en l'àmbit urbà no quallen amb tanta facilitat a Malla. Són molts els elements que al no tenir una influència directa vers el funcionament i sistema organitzatiu del poble passen desapercibuts per molts dels habitants, i fan acte de presència amb un arrelament molt fràgil.

També, un altre factor social que afavoreix la descripció d'aquesta realitat recau en la filosofia de vida dels individus. Avui, són moltes les persones d'edat avançada que arran de la cultura del treball i de tota una vida dedicada al camp, la vinculació amb la terra i les propietats pren molt i molt protagonisme. Aquest fet, provoca que en moltes ocasions l'obertura al canvi esdevingui molt baix, i per tant, que l'afecte de fenòmens procedents d'altres contrades no prengui força en aquest col·lectiu. Altrament, el jovent, atès que ha conviscut amb una altra realitat social, i ha hagut de sortir del municipi per poder formar part del sistema educatiu i anar a la recerca d'altres feines fora del camp, els elements que ha incorporat dels nuclis urbans és major.

¹⁰ Ciutat dels Sants és una expressió que s'utilitza per referir-se a la localitat de Vic.

Finalment, un altre aspecte al qual podem prestar atenció fa referència a l'actual crisi econòmica que està afectant el context d'Europa, l'estat espanyol, o Catalunya. En aquest sentit, l'afecte de la recessió econòmica també condiciona la població mallenca, de tal manera que les pràctiques d'oci també es poden veure influenciades per aquest fet.

Per tant, en l'àmbit de l'oci, serà interessant veure quina força pren el consumisme en les persones de malla compreses entre els 50 i 70 anys, i copsar quina relació tenen les seves pràctiques ocioses respecte els fenòmens procedents de fora del municipi.

3.5.2. Realitats social i ociosa a San Juan la Laguna

San Juan la Laguna esdevé un municipi de 4.180 habitants, localitzat al departament de Sololá, el qual es troba situat al sud – oest de Guatemala, i que compta amb un nucli urbà i set agrupacions rurals. Aquest, tot i tenir una dinàmica de funcionament pròpia i comptar amb una institució governamental concreta, es veu afectat directament i/o indirecte per la realitat que avui caracteritza el país. Una realitat que pot ésser titllada com a injusta, violenta, desequilibrada o desordenada, atès que des de fa un mil·lenni i mig la història de Guatemala ha estat escrita a partir de conquestes, iniciatives d'homogeneïtzació ètnica, d'interessos econòmics interns i externs, i de tot tipus d'actes vandàlics que han provocat una desestabilitat estatal (Osorio et al. 2009).

Avui, la situació política que trobem al país no esdevé del tot nítida. De fet, al llarg dels anys, els factors culturals i econòmics s'han interposat al rumb correcte que s'hauria de seguir en l'àmbit polític. Tal com esmenta Reyes (2013) actualment hi ha tres o quatre milionaris que estan manejant tot el funcionament polític del país, i el govern està a les seves ordres. Per això, la corrupció, i els interessos comercials i econòmics passen per davant del servei al ciutadà i l'avenç pulcre de Guatemala. Davant d'aquesta situació d'injustícia, i atès que moltes persones han viscut tota la seva infància, adolescència i maduresa enmig d'un camp de batalla (Guerra Civil viscuda dels anys 1960 al 1996), la violència pren el protagonisme sobretot a les ciutats a l'hora de respondre a aquests gests del govern. La virulència contra les dones, les violacions sobre les mateixes, els robatoris i els assalts, o els assassinats són una realitat força comuna al país. La vehemència encara pren molts força, sobretot en els contextos urbans, arran de les injustícies polítiques i econòmiques amb les quals han de conviure els habitants de Guatemala, i a causa de la petjada que ha deixat la guerra.

En contraposició als fets descrits, cal esmentar però que al món rural aquests successos no esdevenen tant freqüents ni aparents. Tot hi haver-hi assalts i municipis en els quals la violència hi és present, el grau d'incidència i dimensions esdevenen

molt més reduïdes. En el marc de San Juan la Laguna, el factor de la violència esdevé molt menor respecte la realitat de la capital de l'estat.

A partir d'aquí, podem afegir que tots els valors, actituds i maneres de transcórrer que comparteixen la història i la política de Guatemala des dels últims segles, també poden atribuir-se a la realitat econòmica capitalista del país. De fet, aquesta s'ha mesclat i es mescla moltes vegades amb l'àmbit polític, trepitjant sense planyença els membres de la societat. Actualment, el sistema econòmic de Guatemala igual que en molts altres països, esdevé un sistema desigual. Les principals fonts econòmiques que imperen a Guatemala esdevenen l'agricultura, la pesca, la indústria i el turisme. I en aquests sectors s'hi sumen les exportacions i importacions. Actualment, el treball de l'agricultura esdevé el que aglutina més gent, atès que el 52% de la població viu i treballa en el món rural (Reyes, 2013). Els conreus del cafè, el blat de moro, la canya de sucre i el plàtan són els majoritaris (Rojas, 1992).

Seguint la tònica de l'agricultura, un altre sector important econòmicament parlant esdevé el de la indústria. En aquest cas, la transformació d'aliments, el treball d'aparells electrònics, la venda de begudes alcohòliques, la fabricació de vehicles, o el treball del teixit també prenen força protagonisme. Finalment, comentar que el turisme ha experimentat un creixement durant els últims anys que l'han portat a ésser un dels motors econòmics del país. En aquest punt, cal esmenar que tot i haver-hi feines i tasques diverses per guanyar-se la vida, pràcticament en tots els àmbits de l'economia del país hi ha unes diferències econòmiques flagrants. D'una banda, trobem les grans fortunes, que no només vetllen pel seu bon funcionament a nivell comercial, sinó també a nivell legal. Són poques però amb molt poder, les grans fortunes de Guatemala, que amb la finalitat de mantenir el seu rendiment s'infilten en el sistema polític i aconseguen que la llei els afavoreixi. Evidentment, aquestes actuacions provoquen unes desigualtats esfereïdores en termes econòmics i d'oportunitats, entre persones (Osorio et al. 2009).

Les paraules que s'han descrit fins al moment radiquen vers una realitat estatal. Tot i així, moltes d'aquestes poden ésser atribuïdes al context rural. En aquest sentit, actualment a San Juan la Laguna conviuen petites petjades de l'estat i grans petjades de les persones, ja que les actuacions del govern tarden molt a arribar, i són precisament els habitants del municipi els que dia rere dia lluiten per tirar els projectes endavant. Unes persones de classe mitja i baixa, amb un estil de vida senzill o fins i tot precari, i amb una cultura i condicions de treball que ocupen bona part de la seves jornades. És precisament en aquest context dins del qual trobem les feines més dures del territori, que esdevenen el transport de cafè i llenya. Moltes de les persones del

món rural treballen a les seves petites parcel·les sembrant, cultivant, i venent les seves collites (blat de moro, cafè, plàtans, entre altres). I, malauradament són moltes d'aquestes persones sense massa recursos les que són explotades pels grans propietaris i terratinents des de ben jovenets. En la gran majoria dels casos, és l'home qui assumeix aquest rol, i la dona qui es cuida de fer les tasques de casa i treballar en el teixit. Altrament, cal dir que en el món rural també podem trobar altres feines que ja es descrivien en el cas de la ciutat, com poden ésser negocis autònoms, conductors i professors, i l'ofici tradicional de l'artesanía que recau sobre la ceràmica, la fusta i la tela (Rojas, 1992). En definitiva, un context en el qual conviuen persones, moltes d'elles indígenes (el 60% de la població de San Juan se'n considera), de classes mitja i baixa, amb unes possibilitats concretes arran de la seva situació econòmica, i on les necessitats vitals i els problemes per satisfer-les, deixen en un segon terme els aspectes vinculats amb l'oci. Aquest és un element que malauradament no apareix en les rutines de molts dels habitants de San Juan la Laguna.

I tot i que a la ciutat podem trobar actituds i possibilitats de consumisme, en aquest cas, no hi ha una transmissió paral·lela al context de San Juan la Laguna. Tant sols algunes aficions esportives i d'agrupació social permeten parlar d'aquest fenomen. Les possibilitats econòmiques de molts dels ciutadans, les particularitats de les jornades laborals, i les necessitats vitals de les persones, provoquen que en molts casos l'oci es desdibuixi. Avui, segons Osorio et al. (2009), en el context de països de l'Amèrica llatina com Guatemala, el mot que més s'atribueix a l'oci és l'esport.

Tenint en compte tots aquests factors que caracteritzen la realitat de San Juan la Laguna, serà palpitant conèixer de primera mà quin resultat en el camp de l'oci tenen tots ells, i sobretot, veure aquesta resolució en el marc dels individus de 50 a 70 anys.

Part pràctica

4. Metodologia

4.1. Tipus d'estudi

En aquest estudi, hom realitza un procediment científic a partir d'una metodologia qualitativa, atès que duc a terme una recollida d'informació subjectiva relacionant-me amb les persones mitjançant l'entrevista (Heinemann, 2003). A més a més, des d'un primer moment, assumeixo uns contextos socials concrets, i les experiències subjectives dels individus participants en el propi procés de recollida de contingut. Per tant, hi ha una relació constant entre la temàtica i una realitat social immediat, i allò que capto no es pot reduir a números sinó que està relacionat amb un enfocament interpretatiu. També, destacar que analitzo la descripció i entesa dels diferents conceptes treballats.

Aquest treball de caràcter qualitatiu, es veu reforçat per un procés d'investigació d'etnografia, ja que al llarg del camí de recerca s'ha participat activament en algunes de les activitats dutes a terme pels membres de la mostra, s'ha observat i reflexionat vers els fets que hi succeeixen, s'han realitzat preguntes als individus sobre diverses coses, i s'ha recollint informació respecte la temàtica que s'ha estudiat (Hammersley i Atkinson, 1994).

D'aquesta manera, emprant les metodologies citades ha estat possible dur a terme un estudi teòric i sociològic sobre la realitat de l'oci a Malla i a San Juan la Laguna, prenen com a referència la perspectiva humanista.

4.2. Mostra i criteris d'inclusió

En aquest cas, la mostra de l'estudi està formada per 20 persones compreses entre els 50 i 70 anys d'edat. Deu esdevenen individus del poble de Malla, amb una edat de $61,9 \pm 8,1$ anys (cinc homes de 63 ± 7 anys; i cinc dones de $60,8 \pm 6,8$ anys), als quals se'ls realitzarà una entrevista en català. Els i les altres deu són persones de San Juan la Laguna (vuit persones del nucli urbà i dues de l'Aldea Palestina) amb una edat de $64,4 \pm 5,6$ anys (cinc homes de $65,6 \pm 4,4$ anys; i cinc dones de 65 ± 7 anys). Totes elles esdevenen persones voluntàries, a les quals se'ls donarà la informació respecte la temàtica de l'estudi i es demanarà el seu consentiment per a poder emprar la informació en el mateix, i per a poder enregistrar les seves paraules.

En aquest punt, podem destacar que les persones entrevistades en el context de Malla, han estat seleccionats aleatòriament tenint en compte el requisit de l'edat com a

premissa fonamental, i seguidament tenint present la localització de la vivenda, el gènere i el nivell de classe social. En canvi, en el context de San Juan la Laguna s'han dut a terme les entrevistes amb les persones assistents al "Centro de Día para el Adulto Mayor"¹¹, exceptuant els dos individus de l'Aldea Palestina amb els quals es va contactar gràcies al director de la "Escuela Rural Mixta"¹². En aquests casos, igual que en la situació mallenca, l'únic requisit fonamental que es va considerar va ésser el de l'edat, i posteriorment, es van intentar complir els altres aspectes destacats. En aquest sentit, cal esmenar que el vincle amb les persones de l'Aldea Palestina es va realitzar amb la finalitat d'ampliar una mica més el radi d'actuació en la població de San Juan la Laguna.

4.3. Instrument

Per tal de dur a terme la recollida d'informació necessària que requereix l'estudi, i seguir un mètode científic de caràcter qualitatiu he emprat l'instrument corresponent a l'entrevista. En aquest cas, s'ha pres com a marc de referència l'entrevista elaborada per Cuenca i Goytia (2012), que es base en la metodologia de la Grounded Theory (Glaser y Strauss, 1967)¹³, la qual té l'objectiu de presentar els resultats dels estudis de l'oci com a un conjunt de conceptes interrelecionats i no com a una simple enumeració d'aspectes independents. A partir d'aquí, tenint en compte les fites del propi projecte i les particularitats dels contextos i persones del mateix, s'ha realitzat una adaptació d'aquesta entrevista.

Concretament, s'han elaborat dos formats de col·loqui amb tretze preguntes cadascun d'ells. D'una banda, trobem el model adreçat a les persones de Malla, que es desenvolupa mitjançant la llengua catalana. D'altra banda, trobem el format dirigit als individus de San Juan la Laguna, el qual conté les mateixes preguntes que en el cas anterior, però aquestes estan fetes emprant la llengua castellana (veure Annex 1). Seguidament, es presenten unes paraules de Heinemann (2003) que tracten sobre les entrevistes en el mètode qualitatiu:

Las entrevistas cualitativas se utilizan sobretudo cuando se busca información sobre vivencias subjetivas, procesos y sucesos bibliográficos, insinuaciones y valoraciones de hechos vividos u observados en situaciones cotidianas, o cuando se desea obtener una

¹¹ Centre d'atenció i dinamisme d'activitats del municipi de San Juan la Laguna, encarat a atendre les persones adultes del poble.

¹² Escola de l'Aldea Palestina, una de les agrupacions rurals del poble de San Juan la Laguna.

¹³ Glaser y Straus, 1967 dins CUENCA i GOYTIA (2012). *Ocio experiencial: Antecedentes y características*. Revista ARBOR, vol.188 març – abril [2012], p265 – 281.

visión más abierta de un conocimiento especializado diferente de la que pueda obtenerse mediante encuestas estandarizadas. (Heinemann, Klaus, 2003: 126)

Llavors, gràcies a l'entrevista elaborada és possible obtenir la perspectiva personal dels entrevistats respecte el concepte de l'oci i la seva evolució; comprendre quines són les pràctiques d'oci que duen a terme i quina és la seva relació vers l'oci humanista; i poder relacionar aquestes activitats amb les possibilitats de l'entorn en el qual es troben aquestes persones. En el cas de l'oci humanista, les categories que ens ajuden a identificar-lo i que s'avaluen a través de l'instrument esdevenen les següents: experiència lúdica, lliure, formativa i autotèlica.

Altrament, cal destacar que amb l'objectiu d'enregistrar la veu dels participants que ho autoritzin, durant el transcurs de les entrevistes s'utilitzarà una gravadora de registre oral (IC Recorder, model ICD – BX112 de Sony, Xina). Aquest esdevé el segon instrument que s'empra per a dur a terme el propi estudi, i es converteix en una eina d'enregistrament que es troba a la disposició del lector.

En última instància, podem prestar atenció a la carta que la Universitat de Vic posa a disposició dels estudiants, i a partir de la qual aquests últims es comprometen a respectar els drets fonamentals i a utilitzar sols per a finalitats científiques les paraules obtingudes de terceres persones, durant el procés d'elaboració del Treball Final de Grau. En aquest cas, hom ha fet servir aquest document en català per a obtenir i verificar l'autorització de les diverses persones que han col·laborat en el context de Malla (informació i enregistrament), i una traducció del mateix en llengua castellana per a seguir un procediment paral·lel en terres guatemalenques (veure Annex 2).

4.4. Categories i indicadors

Les categories i els indicadors que s'esmerçaran en l'estudi estan relacionats amb la concepció de l'oci humanista. Gràcies a aquests és possible comprendre si les pràctiques contenen les dimensions d'aquesta concepció de l'oci. Concretament, relacionat amb l'oci humanista, podem identificar quatre categories, les quals s'identifiquen a partir d'una sèrie d'indicadors. Ambdues s'exposen tot seguit:

CATEGORIA

- Experiència lúdica.

INDICADORS DE L'EXPERIÈNCIA LÚDICA

- Descans actiu regenerador.
- Absència d'avorriment o monotonia (diversió i dinamisme).
- Desaparició d'obligacions tals com les laborals o familiars (entre altres obligacions).

CATEGORIA

- Experiència formativa.

INDICADORS DE L'EXPERIÈNCIA FORMATIVA

- Treball, tracte i adquisició de nous continguts o coneixements a nivell físic, intel·lectual, artístics o social.
- Procediments que incloguin la creativitat (crear, descobrir, o analitzar).

CATEGORIA

- Experiència lliure

INDICADORS DE L'EXPERIÈNCIA LLIURE

- Presència de voluntat.
- Elecció lliure.
- Absència de obligatorietat en la presa de decisions
- Satisfacció.

CATEGORIA

- Experiència autotèlica

INDICADORS DE L'EXPERIÈNCIA AUTOTÈLICA

- Activitats amb finalitat per elles mateixes a nivell lúdic, esportiu, festiu, creatiu, solidari o ecològic.
- Coneixement de la finalitat de l'experiència per part de la persona.

4.5. Procediment

Un cop feta la recerca vers els pilars conceptuals del nostre estudi, i d'haver realitzat una aproximació teòrica als contextos en els quals es situa el projecte, s'ha dut a terme un procés d'observació i anàlisi sobre aquests. Tant en el cas de Malla com en el de San Juan la Laguna, el primer pas que s'ha fet un cop elaborats el marc teòric i l'instrument de recerca, ha estat precisament el de guaita i comprensió d'ambdues realitats. Gràcies a aquest pas, ha estat possible copsar alguns dels elements que determinen les pràctiques d'oci en cada entorn, i començar a conèixer de primera mà les persones participants en el meu estudi. D'una banda, podem fer esment de l'aproximació entre persones que s'ha viscut a San Juan la Laguna, que ha estat de dues setmanes i que s'ha desenvolupat en els contextos del "Centro de Día para el Adulto Mayor" del nucli de San Juan, i en l'Aldea Palestina. L'observació, l'intercanvi de paraules i d'experiències, la participació i col·laboració en diferents activitats, i l'assistència conjunta a diversos centres durant les jornades matinals dels mesos de gener i febrer, han permès el procés d'aproximació i coneixement mutu. En ambdues

localitzacions (Centro de Día i Aldea Palestina), durant el transcurs d'aquest període, hi ha hagut l'exposició del projecte davant de les persones que n'han set voluntàries, entre altres, i la presentació del rol que han desenvolupat, així com, el caràcter acadèmic de tota la informació extreta en el procés.

Seguidament, un cop forjada l'amistat i exposades les característiques de l'estudi, s'ha iniciat la realització de les entrevistes. En aquest cas, podem destacar que les primeres persones amb les quals s'ha dut a terme el col·loqui han estat individus que compleixen el requisit de l'edat, i que parlen o entenen la llengua castellana. Posteriorment, i amb la finalitat d'arribar a persones amb una altra situació i eixamplar els horitzons del propi estudi, se n'han entrevistat quatre que sols parlen i comprenen el Tz'utugil. En l'escenari del "Centro de Día para e Adulto Mayor", ha estat necessària doncs, la presència de la Berta o en Pedro que han exercitat de traductors¹⁴. Les entrevistes de tretze preguntes elaborades en castellà han estat les que s'han emprat per recollir la informació en el context de San Juan la Laguna. Paral·lelament a aquesta execució, i tenint en compte el consentiment dels participants, s'han enregistrat els continguts de les converses amb una gravadora. Els documents amb les autoritzacions signades pels participants es poden veure a l'Annex 3.

D'altra banda, cal prestar atenció al procés seguit al municipi de Malla. En aquest punt, atès que Malla esdevé el poble en el qual he desenvolupat bona part de la meua història, i on les particularitats d'aquest han permès adreçar-me en moltes ocasions vers els seus habitants, la fase d'aproximació a les persones participants del projecte no ha pres protagonisme. Tot i així, en totes les ocasions, abans de començar les entrevistes, s'ha explicat detalladament el contingut del projecte, les seves finalitats, i el paper que pren cada individu en respondre a la nostra petició. Igual que en el context guatemalenc, en el moment de dur a terme les entrevistes, s'ha demanat el consentiment dels voluntaris/es per tal d'enregistrar les seves paraules (veure Annex 3).

En el cas de Malla, el procés de selecció ha estat un xic diferent respecte el plet seguit a San Juan la Laguna. En concret, tenint en compte el coneixement vers les persones del poble, se'n van seleccionar deu prestant atenció a la premissa de l'edat, a la localització del seu habitatge (una banda o altra de la carrera que divideix el poble), el gènere (cinc homes i cinc dones), i la classe social (alta o mitjana). Amb aquest

¹⁴ Berta Vásquez, directora del Centro de Día para el Adulto Mayo, i Pedro Pérez Mendoza, un dels fundadors del centre, han participat com a traductors en algunes de les entrevistes realitzades a San Juan la Laguna, entre els dies 21 de gener i 6 de febrer de 2013.

mètode s'ha volgut atendre un prototip de persones divers que respongui a una àmplia realitat del municipi. Tot seguit, la conversa oral realitzada cara a cara o per via telefònica ha servit per corroborar el factor de l'edat, i concretar les possibilitats de dur a terme les entrevistes.

A partir d'aquí, un cop fets els col·loquis a San Juan la Laguna i a Malla, s'ha realitzat un procés de lectura i anàlisi de tots ells, emprant les anotacions i les paraules enregistrades. Gràcies a aquest procediment ha estat possible recollir d'una forma conjunta tota la informació obtinguda, i seguidament enllaçar-la amb les continguts treballats en el marc teòric. Aquest fet, ens permetrà veure quina és la realitat ociosa a Malla i San Juan la Laguna respecte l'oci humanista, comprendre les concepcions exposades pels i les nostres participants, i analitzar l'afecte social que hi ha vers tots aquests conceptes.

Tal com s'ha comentat, per tal de mostrar els resultats hom ha emprat una entrevista adaptada respecte la proposta de Cuenca i Goytia (2012), i s'han fet una sèrie de preguntes relacionades amb la concepció de l'oci, i les particularitats d'aquestes activitats prenent com a referència l'oci humanista. Qüestions que recauen sobre les categories lúdica, de llibertat, de formació i autotèlica, han estat les que ens han permès obtenir la informació corresponen.

A partir d'aquí, s'ha dut a terme un procés d'estudi de les dades obtingudes per tal de presentar els resultats que n'esdevenen. En aquest sentit, cal destacar que a l'hora de fer aquest pas s'han tingut en compte totes les particularitats que defineixen les experiències d'oci de cada persona entrevistada, i s'han relacionat amb les categories i indicadors que s'empenen a l'estudi. Per tal d'exemplificar el procediment que s'ha seguit en el moment d'analitzar les diferents activitats ocioses, a continuació es mostra un cas amb al qual hom s'ha trobat i que forma part de la recerca.

Exemple

Si ens situem en el context de Malla, un dels individus entrevistats ens descriu que una de les pràctiques d'oci que realitza esdevé la d'anar a la feina. En aquest cas, en el moment que un mateix pregunta vers les característiques de l'activitat i d'allò que aporta a la persona, les respostes són:

- Anar a la feina em fa feliç, és una activitat que faig perquè jo vull i perquè m'agrada, i permet divertir-me. Avui duc a terme la tasca de director a una empresa que jo mateix vaig fundar.

Davant d'aquesta situació, podem veure que la pràctica d'anar a la feina assoleix la categoria referent a l'experiència formativa, ja que durant el transcurs de les vivències

hi ha tracte de nou contingut, interacció amb altres persones que propicia l'enriquiment personal, el disseny de noves formes d'organització per a millorar el funcionament de l'entitat, i una sèrie de tasques que requereixen la participació activa de la persona a nivell física, intel·lectual o social. A més a més, en aquest cas concret podem parlar d'experiència lliure. Tot i que es tracti d'una activitat laboral, el fet d'ésser una feina escollida lliurement (la persona va fundar l'empresa d'embalatge de material) provoca que es compleixin els indicadors referents a la categoria lliure. Altrament, arran de tractar-se d'una tasca estretament lligada a les obligacions del dia a dia, i d'ésser una activitat en la qual la finalitat fonamental està estretament lligada al factor econòmic i no als lúdic, esportiu, festiu, creatiu, solidari o ecològic, no podem parlar de la presència de les categories lúdica i autotèlica.

Gràcies a aquest exemple, hom ha volgut exposar el procés que s'ha dut a terme per tal d'analitzar cadascuna de les experiències d'oci, tenint presents tots els elements que la caracteritzen. Aquest estudi ens ha permès obtenir els resultats que es mostren en el punt que prossegueix.

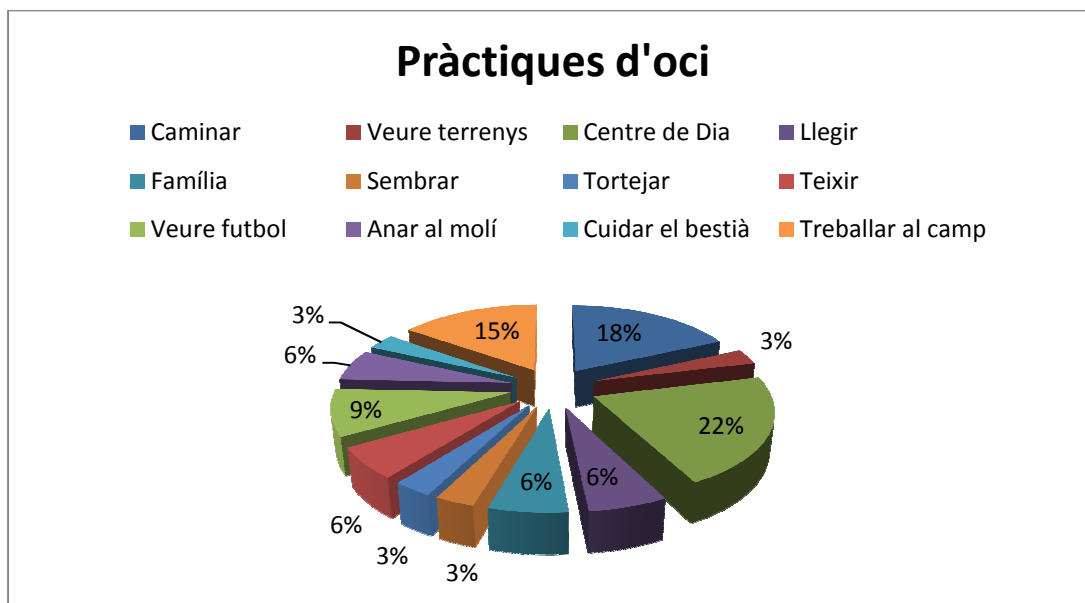
5. Resultats

Per tal de dur a terme la presentació dels resultats obtinguts en l'estudi seguint una coherència conceptual i un lligam vers la contextualització descrita en el marc teòric, primerament es vol fer un recordatori respecte el nostre punt de partida. Aquest esdevé l'oci humanista, el qual s'ha definit com "El dret i l'acció de viure una experiència lúdica, formativa i autotèlica, essent conscient de la "no obligatorietat" i de la finalitat no utilitària d'una acció externa o interna, havent elegit realitzar-la en funció de la satisfacció última que proporciona" (Cuenca 2003; WLRA 1993; i Kriekemans (1973) dins CUENCA 2003). També, comentar que els resultats que es presenten tot seguit s'han adquirit a partir d'un procés de recerca de caràcter qualitatiu, emprant l'instrument corresponent a l'entrevista. En aquest cas, s'han fet una sèrie de preguntes a deu persones de Malla i de San Juan la Laguna, equilibrant la participació d'homes i dones, i tractant col·lectius de diferents sectors i classes socials. L'objectiu principal d'aquest succés, és el d'ampliar els focus de la nostra recerca, i poder tractar així, un ventall més extens de realitats socials. De retruc, els resultats poden ésser més propers a la situació de cada context.

Seguidament, amb la finalitat de mostrar els resultats d'una forma ordenada, s'exposen els diferents continguts tenint en compte les preguntes realitzades en l'entrevista (prenent com a referència l'entrevista de l'obra de Cuenca i Goytia, 2012), i prestant atenció a les categories de l'oci humanista.

Concepció i pràctiques d'oci

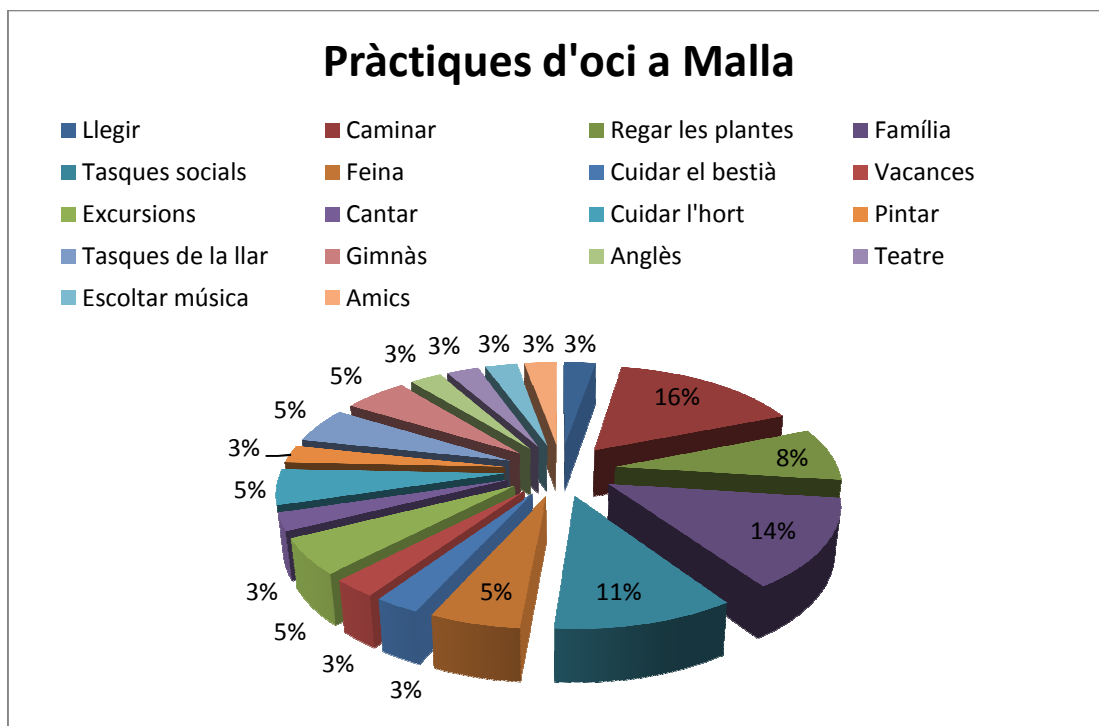
En primer lloc, per tal de situar els participants i començar a comprendre quines són les particularitats de l'oci en cada context, s'ha preguntat sobre les activitats que les persones de Malla i de San Juan la Laguna realitzen en aquest àmbit. Les respostes d'aquesta qüestió es mostren en els dos gràfics següents. En ambdós casos, trobem totes les pràctiques citades pels entrevistats.

Gràfic 1: Pràctiques d'oci de les persones entrevistades de San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

Si observem el gràfic anterior, podem destacar que les activitats d'oci més practicades pels individus entrevistats a San Juan la Laguna esdevenen les dinàmiques realitzades al "Centro de Día para el Adulto Mayor", caminar, treballar al camp, i veure el futbol. En aquest punt, cal dir que el "Centro de Día para el Adulto Mayor", és un programa encarat a les persones d'edat avançada del municipi de San Juan la Laguna i que inclou dinàmiques de capacitació, veïnatge i treball físic. També copsar, la importància que prenen les tasques laborals com a pràctica ociosa per a les persones de la població citada. En la gràfica, la tasca de treballar al camp, pren molta força, però si a aquesta s'hi sumen les activitats de sembrar, teixir i anar al molí, podem veure com la força del treball esdevé important (30% del total de pràctiques d'oci). A partir d'aquí, llegir, compartir amb la família, cuidar el bestiar, veure el futbol, tortejar o anar a veure els terrenys, són altres pràctiques d'oci que duen a terme les persones entrevistades.

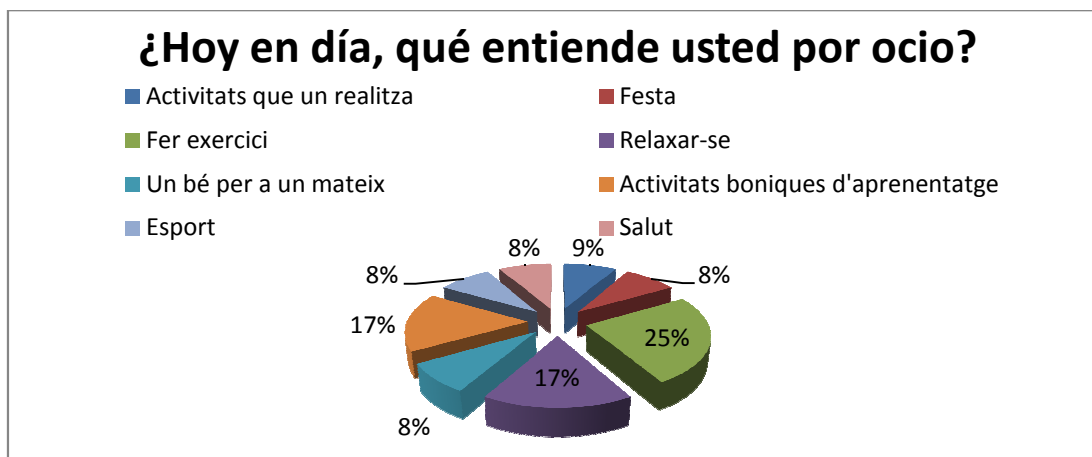
Altrament, si dirigim la mirada vers les terres mallenques, podem contemplar les pràctiques següents:

Gràfic 2: Pràctiques d'oci de les persones entrevistades a Malla. Font: Elaboració pròpia.

En aquest punt, tal com es mostra en el gràfic 2, podem esmentar primerament que a Malla, el nombre d'activitats d'oci esdevé major que en el cas de San Juan la Laguna. Les pràctiques que hi apareixen responen a una societat en la qual el concepte i el treball de l'oci són més profunds que en el context guatemalenc, i on el ventall de possibilitats existent és major. Tot i així, dins d'aquesta àmplia gamma d'activitats, les que prenen més força esdevenen el caminar, el compartir i tractar amb la família, la realització de tasques socials, i regar les plantes. En aquest sentit, les característiques del municipi, i l'edat de les persones entrevistades guarda un gran paral·lelisme respecte aquesta realitat ociosa. A partir d'aquí, relacionat amb les paraules que es descrivien unes línies més amunt, comentar que pràctiques com escoltar música, anar al gimnàs, participar en grups de cant, assistir a cursos i activitats amb la llengua anglesa, fer vacances o ésser present en obres de teatre, es desmarquen respecte les activitats ocioses de San Juan la Laguna.

En segon lloc, amb la finalitat d'entendre quina és la relació existent entre allò que un mateix creu a nivell mental i allò que realment pot dur a terme a nivell pràctic, s'ha preguntat quina era la concepció de l'oci per a cadascuna de les persones entrevistades. Gràcies a aquesta qüestió, és possible saber què entenen els participants per oci, veure el lligam que té vers l'oci humanista, i comprendre la vinculació entre teoria i pràctica. Les respostes a aquesta pregunta per part dels membres de San Juan la Laguna es mostren tot seguit:

Gràfic 3: Concepció de la mostra de San Juan la Laguna vers l’oci. Font: Elaboració pròpia.

Si analitzem les respostes exposades en el gràfic anterior, podem veure que els termes més sol·licitats esdevenen l’exercici, la relaxació i l’aprenentatge. Els tres mantenen una estreta relació amb diverses activitats dutes a terme a nivell pràctic, i van més enllà de conceptes o tasques específiques. És a dir, que a l’interior d’aquestes concepcions pot haver-hi un ventall ampli de pràctiques.

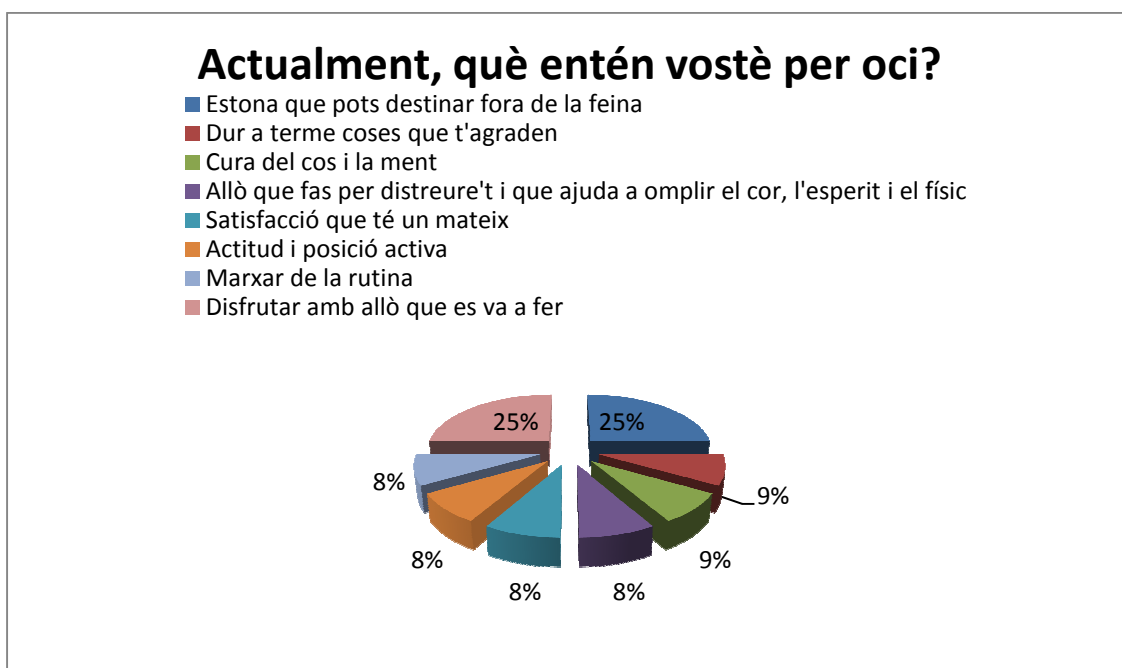
Aquest esdevé un aspecte important en el context de San Juan la Laguna, ja que durant els últims temps les concepcions de l’oci han experimentat canvis i evolucions diverses. Dic això, atès que a partir de la pregunta “Desde su punto de vista, ¿cómo ha evolucionado la concepción del ocio a lo largo del tiempo?” s’ha pogut veure una variació notable respecte la idea mental que els voluntaris tenien i tenen vers l’oci. Les respostes d’ambdues preguntes es reforcen mútuament, i permeten comprendre l’evolució de la concepció de l’oci que hi ha hagut en el context de San Juan la Laguna. A continuació, es mostra una taula que conté els trets que han canviat més en la manera de concebre l’oci en la mostra del municipi guatemalenc.

Ítem	Percentatge
Anar més enllà del futbol	20%
Disminuir l’activitat física	10%
Augment del component aprenentatge	10%
Adquirir una concepció de l’oci	50%
No ha canviat	10%
Total	100%

Taula 1: Aspectes que han canviat en la concepció de l’oci al llarg del temps a San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

A la taula, podem copsar que el fet més important és que durant els darrers temps, les persones entrevistades a San Juan la Laguna han construït la seva concepció teòrica d'oci, ja que en la seva joventut aquest no apareixia en els seus esquemes (50% dels subjectes). També, un altre aspecte a destacar, esdevé el fet d'obrir les portes a noves idees que vagin més enllà d'una simple pràctica esportiva (en aquest cas, el futbol). Per tant, hi ha hagut un procés de bastiment, creixement i enriquiment respecte la concepció de l'oci.

A partir d'aquí, si focalitzem la nostra òptica vers el poble de Malla, podem destacar que els mots atribuïts al concepte d'oci, actualment, són els que recull el gràfic 4:

Gràfic 4: Concepció actual de l'oci pels subjectes entrevistats a Malla. Font: Elaboració pròpia.

En aquest cas, si prestem atenció a les respostes donades pels participants, podem esmenar dos aspectes fonamentals. D'una banda, cal dir que si tenim en compte les respostes que afecten el sentiment de la persona (Dur a terme coses que t'agraden; Allò que fas per distreure't i que t'ajuda a omplir el cor, l'esperit i el físic; Satisfacció que té un mateix; i Disfrutar amb allò que vas a fer) podem observar que el 50% dels subjectes expliciten la relació existent entre oci i satisfacció personal. Aquest fet, ens indica una percepció molt positiva del concepte (Cuenca i Goytia 2012). D'altra banda, cal fer esment del desmarcatge que es fa de l'oci respecte el treball. Tenint en compte les respostes exposades en el gràfic 4, un 32% dels entrevistats es fa ressò d'aquest afer. Una diferenciació que no apareixia en el context de San Juan la Laguna, i que ens mostra la força que pren el fet laboral en aquests contextos. En última instància,

aspectes vinculats al tracte d'un mateix, i a mantenir una actitud activa són altres respostes que podem destacar davant la concepció de l'oci a Malla.

Arribats en aquest punt, abans de saltar vers una altra temàtica i igual que s'ha fet en el context guatemalenc, hom vol presentar una taula que recull els trets que han canviat més en la concepció i percepció de l'oci pels membres de la mostra de Malla.

Des d'una òptica personal, com ha evolucionat aquesta concepció de l'oci durant els anys? Quins aspectes han canviat més al llarg del temps en aquesta concepció?

Ítem	Percentatge
No haver de lluitar per a poder ser de l'equip	10%
Desmarcar-ho de la discoteca	10%
Anar més enllà de l'esport	10%
Anar més enllà del joc	10%
A adquirir una concepció de l'oci	20%
A pensar més amb un mateix	10%
La concepció no ha canviat, però si les possibilitats	30%
Total	100%

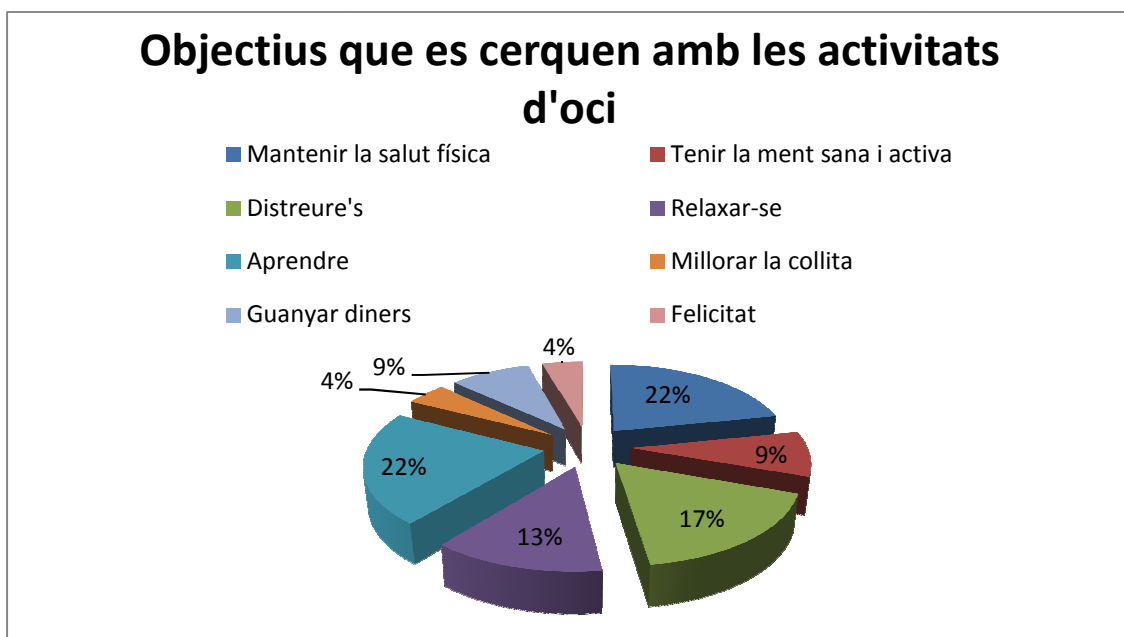
Taula 2: Aspectes que han canviat en la concepció de l'oci al llarg del temps a Malla. Font: Elaboració pròpia.

Gràcies a la taula que s'ha exposat podem veure que en aquest cas el 80% dels subjectes entrevistats anys enrere ja concebien l'oci. Tot i així, en forces casos (30%) aquesta noció estava relacionada amb alguna activitat concreta, i no ha estat fins més endavant que s'ha produït un procés d'obertura i amplitud. El joc, l'esport i la discoteca eren elements concrets que caracteritzaven la concepció de l'oci en persones de Malla. També, comentar que en un 30% dels casos, la manera d'entendre l'oci no ha canviat al llarg dels anys, però si en canvi, les possibilitats de posar-lo en pràctica. En aquest sentit, podem veure de primera mà que teoria i pràctica poden ésser diferents, i que les realitats de cadascú i les particularitats de l'entorn poden tenir un efecte directe vers les possibilitats d'un mateix.

Finalment, tenint present els conceptes de la taula, reiterar novament l'afecte que pot tenir un col·lectiu en la forma d'entendre determinats conceptes i d'actuar. Dic això, atès que un 20% de les respostes (No haver de lluitar per a poder ser de l'equip; A pensar més amb un mateix) acrediten aquest fet. L'afecte de la societat i dels

moments que es viuen poden influir directament o indirectament als elements que en formen part, en aquest cas, l'oci.

En tercer lloc, després de contemplar els resultats obtinguts entorn al concepte d'oci, cal prestar atenció a una altra pregunta que s'ha formulat. En aquest cas, puc parlar dels objectius que es cerquen a partir de les pràctiques d'oci, i que ens ajuden una mica més a comprendre les perspectives dipositades per part dels membres que formen la mostra en les activitats que duen a terme. En el context de San Juan la Laguna, les respostes a la nostra pregunta van ésser les següents:

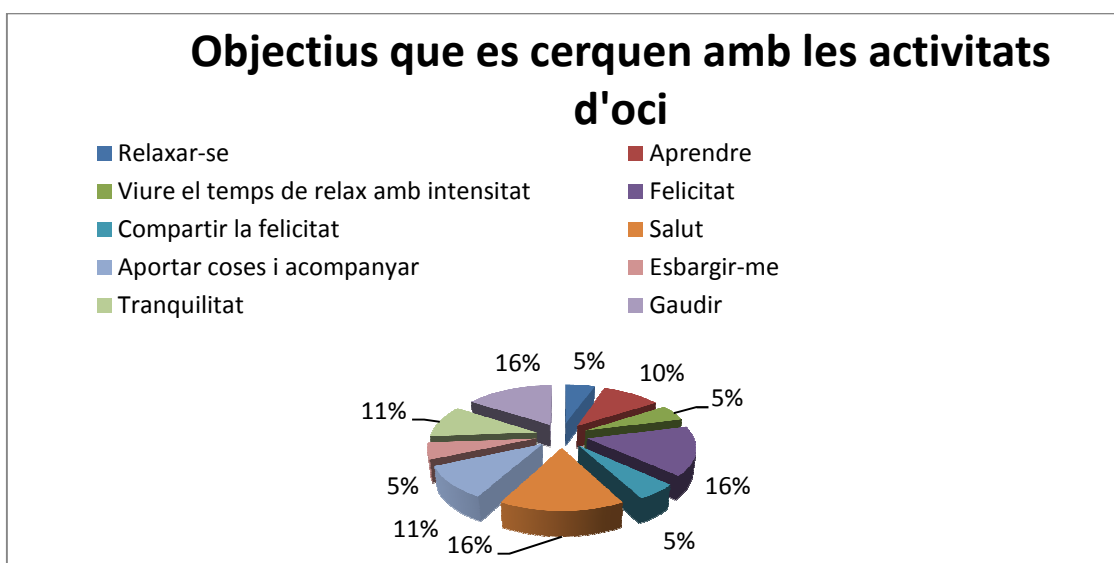
Gràfic 5: Objectius que cerquen els subjectes entrevistats de San Juan la Laguna amb les seves pràctiques d'oci. Font: Elaboració pròpia.

Si analitzem les paraules de les persones entrevistades podem destacar que les motivacions més importants per realitzar les pràctiques d'oci en el context de San Juan la Laguna estan vinculades amb el desenvolupament personal i el benestar (aprendre i mantenir la salut física, respectivament), és a dir, amb la formació i la qualitat de vida. Aquestes respostes guarden una estreta relació amb la concepció d'oci que s'ha presentat anteriorment, i per tant hi ha un lligam entre allò que es concep i allò que es cerca. De fet, aquest paral·lelisme també es pot veure en els objectius de caràcter laboral (11%), o en el fet de distreure's (17%). Per tant, la conjuntura teòrica en el context de San Juan la Laguna existeix. En última instància, per tal de reforçar aquesta afirmació, es presenta una taula en la qual trobem els factors que determinen l'elecció de les activitats d'oci.

Ítem	Percentatge
Divertir-se	15%
Aprendre	29%
Compartir	7%
Salut i autonomia	14%
Descansar	7%
Distreure's	14%
Diners	14%
Total	100%

Taula 3: Factors que determinen l'elecció de les activitats per a les persones entrevistades a San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

Altrament, en el context de Malla, els objectius que es cerquen amb la pràctica de les activitats ocioses són els següents:

Gràfic 6: Objectius que cerquen els subjectes entrevistats de Malla amb les seves pràctiques d'oci. Font: Elaboració pròpia.

En aquest cas, si observem els resultats del gràfic 6, podem destacar que els aspectes relacionats amb la qualitat de vida personal són els que lideren la motivació cap a l'oci per part del col·lectiu estudiat en el poble de Malla. Aquest engloba satisfacció, gaudi i benestar personal, fet que suposa un 79% de les respostes (exceptuant els aspectes vinculats amb aportar coses i acompanyar, i aprendre). A partir d'aquí, l'objectiu formatiu és el que pren més força, i l'aspecte social, tot i que de forma reduïda, també fa acte de presència.

Relacionant les respostes de la qüestió que s'acaba de presentar amb els continguts que surten de la pregunta referent a la concepció de l'oci, podem veure com en el poble català també hi ha una conjuntura teòrica. La concepció i els objectius que es cerquen amb les pràctiques d'oci tenen un gran paral·lelisme. I tot i que el factor social apareix poc en aquests punts, tal com hem vist en les pràctiques d'oci aquest també pren un paper destacat.

De fet, el factor social, juntament amb el de qualitat de vida es converteix amb un dels factors que prenen més força a l'hora d'elegir les activitats ocioses en el context de Malla. La taula que es presenta tot seguit conté els elements que determinen l'elecció de les pràctiques d'oci del col·lectiu mallenc estudiat.

Ítem	Percentatge
Que les activitats estan a l'abast d'un mateix	10%
Compartir i ajudar	20%
Influència dels pares	10%
Curiositat	10%
Afició	10%
Distreure's	10%
Salut	20%
Formació	10%
Total	100%

Taula 4: Factors que determinen l'elecció de les activitats per a les persones entrevistades a San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

Oci humanista

A partir d'aquí, després de presentar els resultats sobre la concepció de l'oci per part de les persones de San Juan la Laguna i Malla, els objectius que es cerquen amb la realització d'aquestes, i les pràctiques que es duen a terme, es vol fer un pas més, i exposar el lligam que existeix entre les activitats ocioses de les dues localitzacions i l'oci humanista. En aquest cas, els resultats que es mostren no responen a una única pregunta de l'entrevista, sinó que esdevé el corol·lari d'una sèrie de qüestions i de l'explicació detallada de cada activitat. Per tant, els resultats que es presenten tot seguit relacionen les característiques de les diferents pràctiques d'oci de San Juan la Laguna i Malla, amb la presència o absència dels elements que defineixen les diferents categories de l'oci humanista. Per aquest motiu, el punt s'ordena i

s'estructura a partir d'aquests pilars, i alterna la descripció a terres guatemalenesques i a terres catalanes.

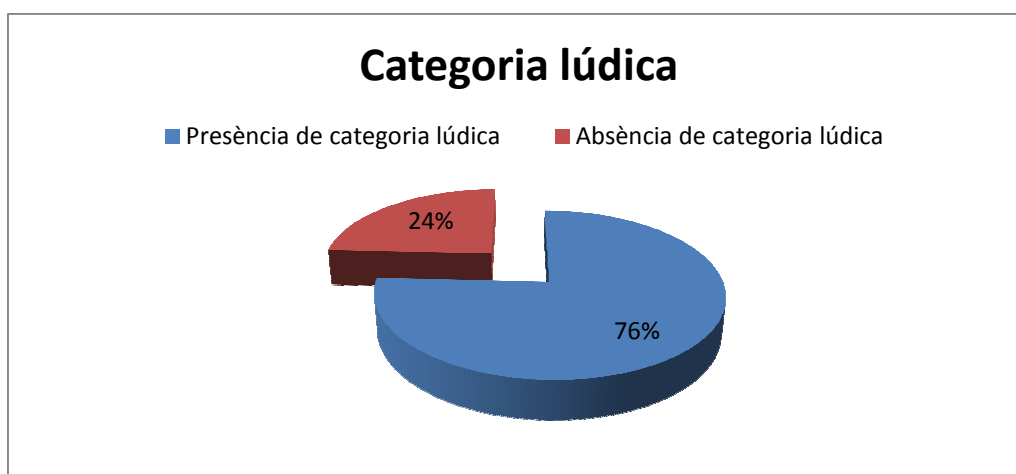
Els conceptes presentats i descrits en el marc teòric, la resposta de diverses preguntes encarades vers les diferents categories de l'oci humanista, i la contextualització i explicació detallada de les pràctiques, han estat les variables que han determinat els resultats que hom fa palesos a continuació.

Categoria lúdica

Si ens situem en el context de San Juan la Laguna, i prestem atenció a les particularitats de les activitats d'oci que duen a terme les persones entrevistades focalitzant la pròpia òptica vers el component lúdic de les mateixes, podem mostrar el següent gràfic. Respecte l'entrevista, aquest s'ha elaborat tenint present dues qüestions que també podem veure a continuació (veure annex 1).

¿La realización de las actividades de ocio le permite distraerse respecto a las obligaciones del día a día?

¿Las prácticas de ocio que lleva a cabo son divertidas y dinámicas? ¿Cuales son los elementos que le conducen hacia esa respuesta?

Gràfic 7: Presència i absència de la categoria lúdica en les pràctiques ocioses de San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

Tal com podem observar, en termes d'experiència lúdica preval la resposta afirmativa, essent present a un 76% de les pràctiques d'oci. Aquest fet, està associat directament a activitats en les quals les persones voluntàries de San Juan la Laguna duen a terme un descans regenerador, on hi ha una absència d'avorriment o monotonia, i on és possible oblidar les obligacions del dia a dia. En aquest cas, podem destacar que la pràctica d'anar a caminar, les dinàmiques realitzades en el "Centro de Día para el

Adulto Mayor”, o el fet d’anar a veure el futbol, són les activitats que prenen més protagonisme a l’hora de parlar de la categoria lúdica.

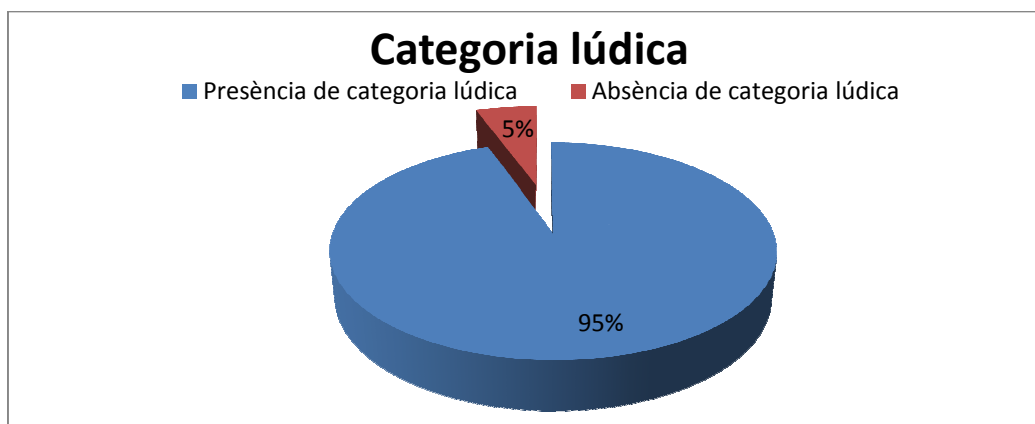
Aquesta motivació emocional, de plaer i diversió està estretament relacionada amb el concepte “flow” que presenta Csikszentmihalyi (1975), entès com a un estat mental satisfactori, escollit lliurement, i motivador, que s’assoleix en les pràctiques d’oci, i que permet obtenir beneficis per part de la persona.

Altrament, tenint en compte les dades de la gràfica, podem esmentar que el 24% de les activitats ocioses realitzades pels membres de la mostra de San Juan la Laguna no tenen aquesta component lúdica. En aquest sentit, pràctiques directament vinculades al treball no incorporen aquesta dimensió atès que esdevenen la obligació del dia a dia, i en moltes ocasions no es converteixen en un descans actiu per part de l’executant.

En aquest punt, si traslладem aquesta part de l’estudi en el municipi de Malla, podem presentar el gràfic següent:

La realització de les pràctiques d’oci us permet distreure respecte la resta d’obligacions del dia a dia?

Les pràctiques d’oci que durs a terme són divertides i dinàmiques? Quins elements creu que determinen aquesta resposta?

Gràfic 8: Presència i absència de la categoria lúdica en les pràctiques ocioses de Malla. Font: Elaboració pròpia.

En aquest cas, si observem els resultats obtinguts en el context de Malla, podem descriure que la gran majoria de les pràctiques que realitzen els individus entrevistats incorporen la categoria lúdica. Així, el 95% de les pràctiques dutes a terme en aquesta localització permeten a la persona oblidar les obligacions del dia a dia, a partir de dinàmiques divertides o de descans actiu. Tant sols les tasques vinculades a la feina, queden excloses d’aquest component lúdic. Igual que en el cas de San Juan la

Laguna, tota pràctica ociosa relacionada amb l'àmbit laboral, no permet desvincular-se de les obligacions diàries que aquestes requereixen. Tal com s'ha exposat en el marc teòric, i procedent de les paraules de Cuenca (2003), les activitats d'oci han d'anar més enllà d'aquesta obligatorietat.

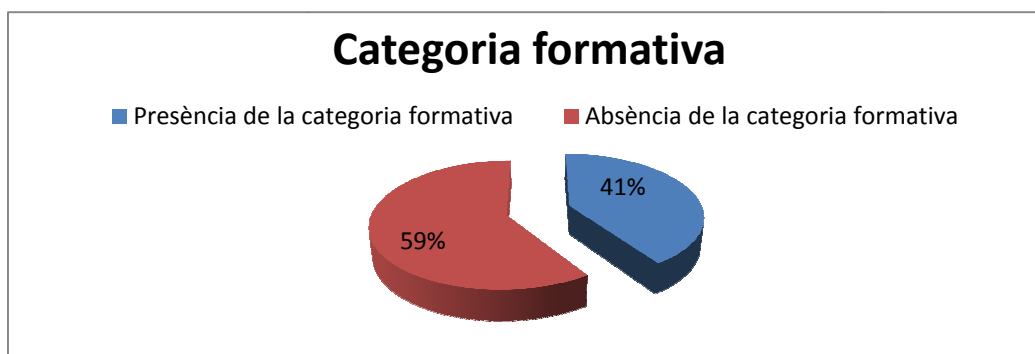
Categoria formativa

En aquest sentit, podem dir que els resultats obtinguts a San Juan la Laguna vers la categoria formativa de les activitats d'oci són els que es mostren en el gràfic 9.

¿En estas actividades se trabaja la adquisición de nuevos conocimientos y contenidos? ¿Cuáles son?

¿Cuáles son las características de su participación en las actividades de ocio? (reproducción, investigación, creación, entre otras).

¿Qué capacidades de la persona se trabajan en las actividades de ocio? física, intelectual, artística y social).

Gràfic 9: Categoria formativa de les activitats ocioses de San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

Després de dur a terme un anàlisi exhaustiu sobre les característiques que defineixen les activitats d'oci realitzades per les persones voluntàries de San Juan la Laguna, hem pogut determinar que el 59% d'aquestes no permeten adquirir i desenvolupar nous coneixements per part dels practicants d'un forma significativa. Dic això, atès que en moltes ocasions si que es treballen diferents capacitats de la persona, però aquest treball no és significatiu ja que segueix una metodologia de reproducció o repetició. Són moltes les activitats descrites com a pràctiques d'oci (per part de les persones de la mostra) en les quals la repetició ha pres protagonisme des de fa anys, o on la reproducció esdevé un entrebanc a l'hora de potenciar nous aprenentatges (tasques laborals, per exemple).

Sols en les activitats del "Centro de Día para el Adulto Mayor", la lectura, l'intercanvi de coneixement amb la família i l'elaboració de nous teixits, hi ha el treball de nous

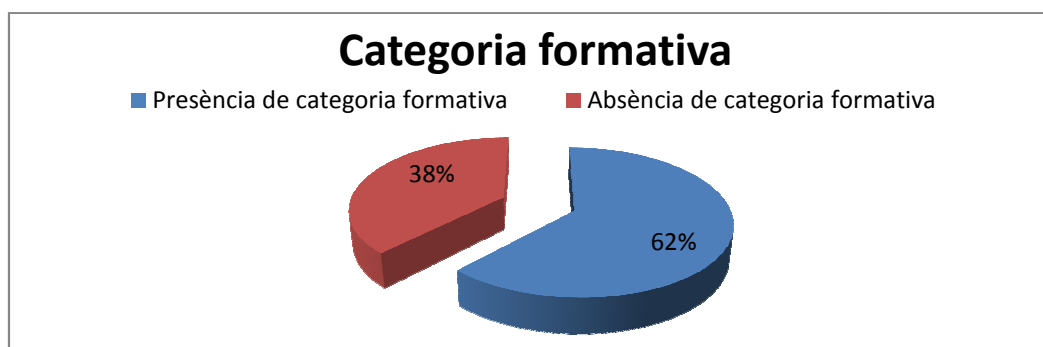
continguts que vagin més enllà de la reproducció. Desenvolupar tasques amb nou contingut que recaiguin sobre diferents capacitats de la persona emprant mètodes d'investigació i creació, permeten assolir aquesta categoria formativa que descriu Cuenca (2003).

En el context de Malla, la categoria formativa es veu plasmada a les activitats ocioses de la manera següent:

Hi ha desenvolupament i tracte de nous continguts i coneixements? Quins?

Quines són les característiques de la vostra participació en les activitats d'oci? (reproductiu, d'investigació, creació, entre altres)

Sobre quines capacitats de la persones recauen les pràctiques d'oci que realitzeu? (física, intel·lectual, artística i social)

Gràfic 10: Categoria formativa de les activitats ocioses de Malla. Font: Elaboració pròpia.

En el cas de Malla, tal com podem contemplar en el gràfic anterior, la quantitat d'activitats en les quals apareix la categoria formativa assoleix el 62% del total. En aquest sentit, cal destacar que en context mallenc són més les pràctiques a les que es pot adherir la persona i que cerquen el desenvolupament de nous coneixements. Esdevenen pràctiques pensades per a satisfer determinades necessitats a partir d'un procés de formació de la persona. Participació, preparació i execució de tasques socials, realització d'excursions amb explicacions culturals i històriques, assistència a cursos de formació de llengua estrangera, o pràctica d'exercicis físics amb suports teòrics referents al funcionament corporal, són alguns exemples d'activitats ocioses que treballen vers una necessitat, i emprant metodologies formatives.

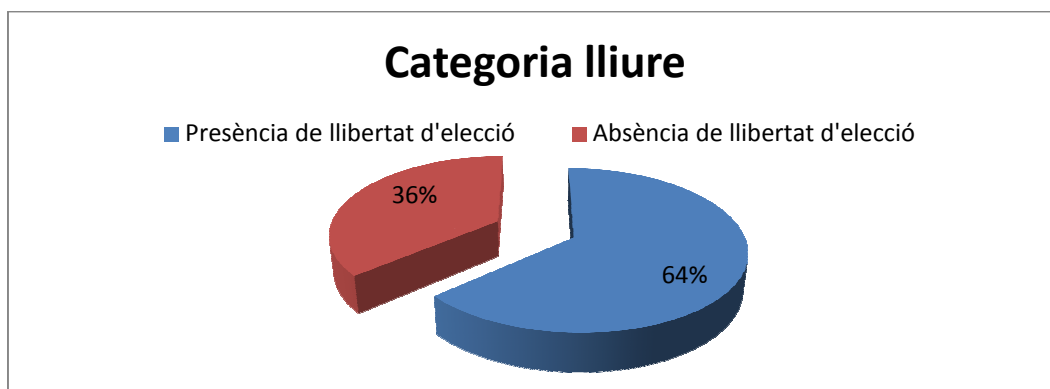
Altrament, pràctiques relacionades amb les tasques de la llar, amb regar les plantes, escoltar música, o cuidar el bestiar, són activitats que arran de la quantitat d'anys que s'han dut a terme, han perdut la vessant de formació per a la gent que n'és partícip.

Categoria lliure

Si ens atansem ara cap al pilar de l'oci humanista corresponent a la categoria lliure, un mateix pot destacar que el corol·lari s'ha obtingut de l'estudi concret de cada pràctica ociosa, i de les respostes de dues preguntes de l'entrevista. En el sector de San Juan la Laguna, les manifestacions han donat com a desenllaç les dades que es presenten tot seguit en forma de gràfic.

¿Cuáles han sido los factores que han determinado la elección de las prácticas de ocio que realiza? De estos, ¿cuáles tienen más fuerza?

¿Las actividades de ocio que realiza le aportan satisfacción personal? ¿Qué aspectos provocan esta satisfacción?

Gràfic 11: Categoria lliure en les pràctiques d'oci de San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

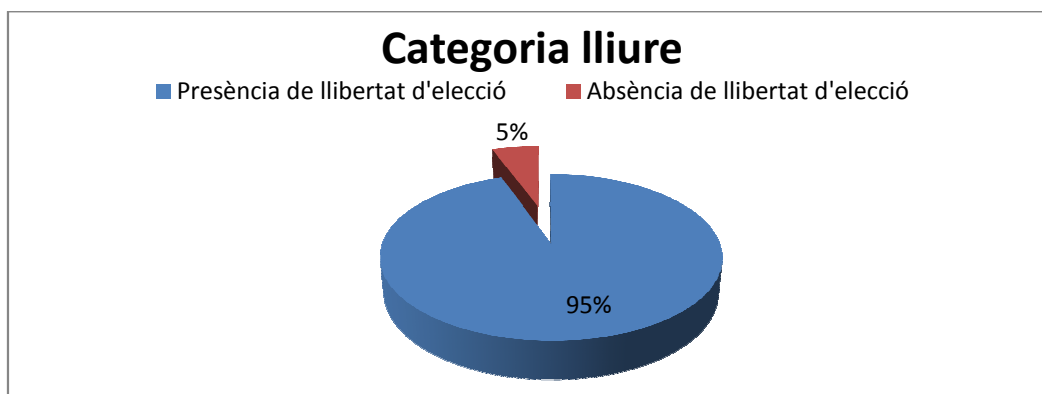
Presència de voluntat, elecció lliure, absència d'obligatorietat en la presa de decisions, o satisfacció són alguns dels termes que defineixen la categoria lliure de les activitats d'oci. En aquest sentit, puc esmentar que en el cas de San Juan la Laguna trobem un 36% de les pràctiques que no contenen aquests mots, ja que la necessitat de guanyar-se la vida passa per davant d'altres oportunitats. Per això, en aquest context, algunes de les persones de la mostra van respondre que les tasques laborals estaven dins del seu oci. Tot i així, l'elecció d'aquestes comeses malauradament no ha estat del tot lliure, atès que precisament la necessitat de guanyar-se la vida (tal com es mostrava en alguns dels objectius a aconseguir) han provocat que les persones hagin hagut de pujar al primer vagó que se'ls ha atansat. La descripció d'aquestes situacions per part dels entrevistats, ha conduït a considerar que totes aquestes pràctiques no tenen aquest component de llibertat. I tot i que en moltes ocasions hi ha una satisfacció personal davant l'assoliment dels objectius, l'essència de la llibertat no apareix (Cuenca, 2003).

Altrament, l'assistència a les dinàmiques del “Centro de Día para el Adulto Mayor”, anar a caminar, llegir, estar amb la família, veure el futbol, o fins i tot anar a veure els propis terrenys, esdevenen activitats que han estat escollides amb total llibertat. A més a més, segons els mateixos voluntaris aquestes aporten una satisfacció personal.

En el cas del poble de Malla, els resultats obtinguts respecte la categoria lliure són aquests:

Quins han estat els factors que han determinat la vostra elecció respecte les pràctiques d'oci que realitzeu? Quins han estat els que han pres més força?

Les activitats d'oci que realitzes t'aporten satisfacció personal? Per què, o quins aspectes ho provoquen?

Gràfic 12: Categoria lliure en les pràctiques d'oci de Malla. Font: Elaboració pròpia.

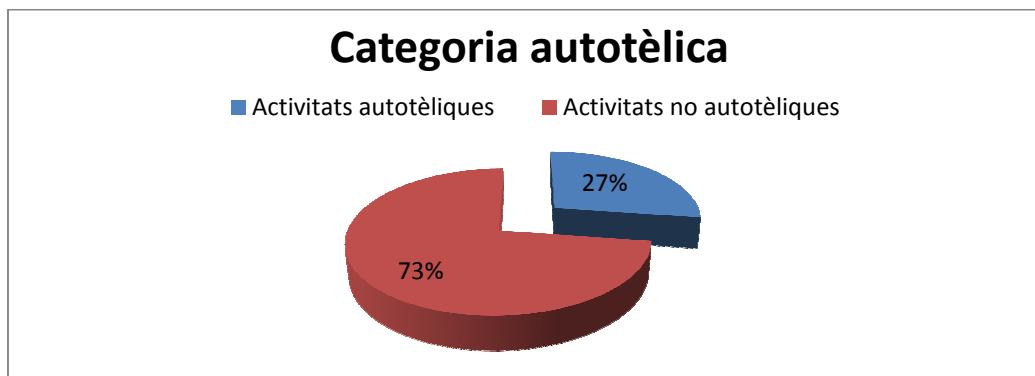
A Malla, podem destacar que la presència de llibertat i satisfacció personal apareixen en un 95% de les activitats dutes a terme i considerades com a oci. En aquest cas, tot i comptar amb tasques laborals, hem de tenir en compte que els subjectes de la mostra que han fet esment de les mateixes, en tots els casos han escollit realitzar-la. És a dir, han tingut la possibilitat de desenvolupar les tasques laborals que ells/es volien. Davant d'aquesta situació, s'han considerat aquestes tasques, com a pràctiques lliures. Tant sols les feines de la llar (5%) exclouen aquesta categoria. Igual que en el context guatemalenc, en aquestes ocasions la realització de les ocupacions esmenades no han estat fruit de la lliure elecció, sinó de la manca d'alternatives.

Categoria autotèlica

En última instància, podem parlar de la categoria autotèlica. Una categoria atribuïda a aquelles activitats amb finalitat per elles mateixes a nivell lúdic, esportiu, festiu, creatiu, solidari o ecològic, i amb un coneixement de la mateixa per part de la persona. En aquest cas, i en el context de San Juan la Laguna, després de dur a terme les entrevistes puc presentar aquests resultats:

¿Cuáles son los objetivos que persigue con las actividades de ocio que practica?

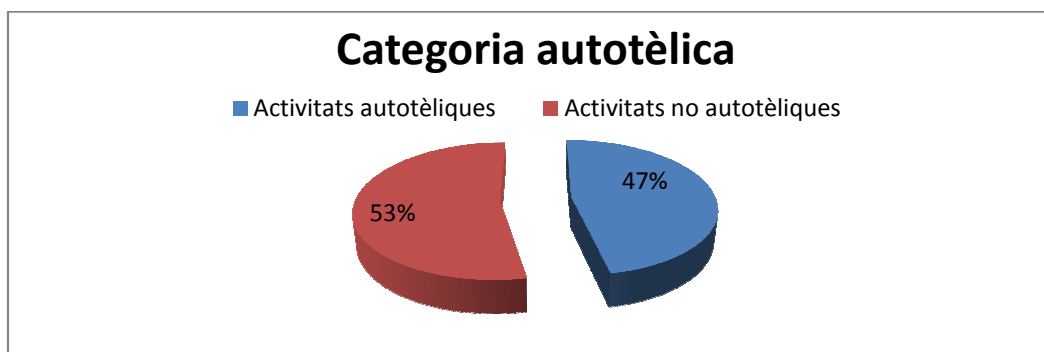
¿Sabe cuáles son las finalidades de las actividades de ocio en las que participa?

Gràfic 13: Presència d'autotelisme en les activitats ocioses de San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

Uns resultats marcats per una presència majoritària d'activitats no autotèliques (73%) arran de l'absència de fonamentació en termes d'objectius lúdic, esportiu, festiu, creatiu, solidari o ecològic en les pràctiques, i per la ignorància en certes ocasions dels individus que en són participants. En aquest cas, només les activitats del "Centro de Día para el Adulto Mayor" i una de les activitats tèxtils plantejada com a punt per aprendre i ensenyar, compten amb aquesta categoria.

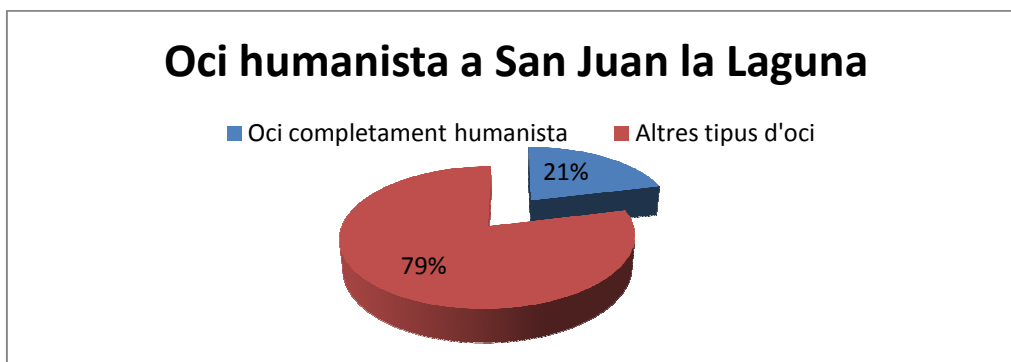
En canvi, les dades varien significativament en el moment que dirigim la pròpia mirada vers el context de Malla. Dic això, atès que el 47% de les activitats realitzades esdevenen autotèliques, i la força de l'absència d'aquesta categoria és del 53%. Tal com s'ha comentat anteriorment, en la realitat mallenca hi ha una major possibilitat d'assistir a pràctiques dissenyades com a dinàmiques recreatives i ocioses, i les quals compten amb una fonamentació teòrica i l'explicitació de la mateixa. Activitats com el teatre, els cursos de llengua estrangera, el gimnàs, la lectura, les tasques socials, les vacances o les excursions de caràcter cultural i històric, s'emboquen dins la categoria autotèlica.

Gràfic 14: Presència d'autotelisme en les activitats ocioses de Malla. Font: Elaboració pròpia.

Experiències d'oci humanista

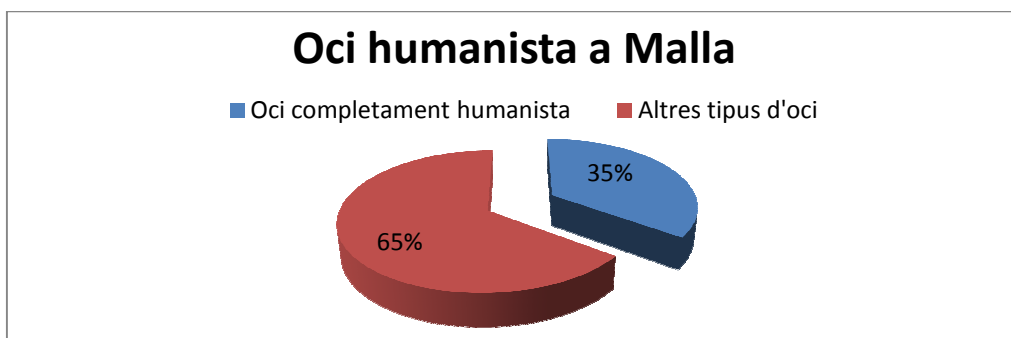
Per tant, tenint en compte els resultats que s'han presentat fins al moment, i prestant atenció a les característiques de cadascuna de les activitats ocioses que es duen a terme en els contextos de San Juan la Laguna i de Malla, puc destacar que la quantitat de pràctiques recreatives que inclouen totes les categories de l'oci humanista són les següents.

Gràfic 15: Quantitat d'activitats ocioses completament humanistes a San Juan la Laguna. Font: Elaboració pròpia.

Sols les activitats realitzades en el “Centro de Día para el Adulto Mayor” tals com manualitats, classes d'alfabetització, xerrades i capacició, o exercicis físics i fisioteràpia, i el taller de teixir entès com a punt per ensenyar i aprendre esdevenen pràctiques d'oci humanista. Aquestes representen un 21% de les activitats fetes pels membres de la mostra de San Juan la Laguna.

Altrament, en el context de Malla, les xifres corresponents a les pràctiques d'oci humanista assoleixen el 35% del total. En aquest cas, el teatre, els cursos de llengua estrangera, el gimnàs, les tasques socials, la participació en corals de música, o les excursions de caràcter cultural i històric s'inclouen dins del marc humanista. Aquestes dades es mostren en el gràfic que prossegueix.

Gràfic 16: Quantitat d'activitats ocioses completament humanistes a Malla. Font: Elaboració pròpia.

6. Discussió

El context, possibilitat o inhibició de l'oci humanista a San Juan la Laguna

Satisfacció, relaxació, gaudi, diversió o distracció són alguns dels termes que podem atribuir al concepte de l'oci. Un mot que tal com hem pogut veure des de l'inici compta amb la vessant de percepció subjectiva i les possibilitats pròpies de cada persona, i la vessant de concepció o realitat social. D'una banda, l'oci esdevé un dret per a la persona a partir del qual aquesta ha de tenir el plaer de trobar-se amb ella mateixa (Osorio et al., 2009), i de retruc experimentar vivències de caràcter satisfactori, passional, lliures i formatives. D'altra banda, però, arran d'identificar-lo com a un dret, ja es pot copsar que l'oci es converteix en quelcom que es troba dins d'un entramat d'elements. I és que aquest, esdevé un fenomen que tot i poder-se identificar com a tal, es veu influenciat directament o indirectament per la resta de sectors i realitats socials que l'envolten. En aquest cas, puc destacar l'estudi de Àguila (2005) el qual justifica que en cada època i en cada situació, l'oci s'ha vist i es veu influenciat per les característiques estructurals de la pròpia societat. Per tant, tal com s'ha procurat al llarg de l'estudi, a l'hora d'analitzar l'oci és necessari tenir presents aquests factors, i no separar la realitat del mateix vers la realitat social que l'acompanya.

D'aquesta manera, les realitats ocioses d'una localització concreta venen determinades per les persones que en són partícips i per les particularitats del context, atès que tal com descriu Osorio (2009)¹⁵ les activitats d'oci són construïdes socialment, políticament i històricament. Si observem les respostes aportades pels membres de la mostra de San Juan la Laguna, i focalitzem la nostra òptica vers la concepció i realitat de l'oci en aquest punt, podem destacar que la força que pren la realitat social esdevé molt gran. Dic això, ja que al municipi guatemalenc les característiques del sistema polític, econòmic, històric i cultural del país i de la població, provoquen que les possibilitats de dur a terme pràctiques d'oci siguin escasses. Sols el món de l'esport i projectes socials puntuals obren algunes portes. Tot i així, per a les persones de 50 a 70 anys, les propostes d'activitats recreatives són molt minses.

Una de les causes d'aquest succés esdevé la situació inestable amb la qual es troba el país. Avui aquest està immers en un procés de reconstrucció precedit d'èpoques en les quals moltes generacions han nascut i conviscut en un entorn marcat pel conflicte

¹⁵ Osorio, 2009 dins OSORIO, Esperanza et al. (2009: 215 – 252). *Lazer na América Latina / Tiempo libre, ocio y recreación en Latinoamérica*. Brasil: Editora UFMG.

armat, la pobresa, la inquietud i la violació dels drets humans. En aquest context, les pràctiques recreatives s'han citat i qualificat, però avui encara no hi ha una construcció o presència sòlida de les mateixes més enllà dels esports. Osorio (2009) fa referència a aquests aspectes en el seu estudi de la recreació a Colòmbia, on avui l'oci esdevé un camp en construcció. Segons l'autora, i establint un paral·lelisme respecte el nostre escenari guatemalenc, actualment, sols hi ha moviments i tendències puntuals vers la recreació, i aquestes esdevenen concretes en diferents regions.

Per aquest motiu, en la situació de Guatemala i en el nostre cas, de San Juan la Laguna, podria ésser interessant generar mecanismes d'inclusió i d'obertura per tal de facilitar que aquest arrelament en sabers i experiències ocioses arribi a les diferents contrades del territori. Per tant, des d'un punt de vista social, tal com esmenta Osorio (2009) en l'anàlisi del context de Colòmbia, caldria dur a terme un procés de construcció del concepte des d'una perspectiva interdisciplinària i transdisciplinària. És a dir, posar en marxa una tasca des dels diferents àmbits i sectors de la societat. I també, podria ser interessant fer minvar la posició subordinada que avui en dia té l'oci en el context guatemalenc a partir de la generació de nou coneixement des de la mateixa branca de la recreació.

En definitiva, passar de la simple citació, a la construcció del camp recreatiu dins del sistema global, enfortint els mètodes de comunicació, i l'ampliació d'enllaços vers la resta de sectors, per tal de poder generar un impacte educatiu i social del fenomen ocios. Si no hi ha aquest treball social és molt difícil que l'oci pugui prosperar i esdevenir un fenomen rutinari (harmonització amb l'estil de vida de les persones) i humanista.

Tot i així, tal com s'ha descrit més amunt, la realitat social i de l'oci a San Juan la Laguna és una altra. Una realitat marcada pel treball i per la necessitat d'obtenir recursos econòmics i poder tirar així, la família endavant. Aquest fet, provoca que elements com l'oci o fins i tot l'educació esdevinguin secundaris. En aquest sentit, a partir de l'estudi que s'ha dut a terme en terres guatemalencs s'ha pogut observar aquest succés, ja que en moltes ocasions s'ha pogut percebre una vinculació directa entre les tasques laborals i les activitats recreatives. A tall d'exemple, dir que el 30% de les activitats considerades com a oci, són pràctiques laborals, i que un 14% dels factors que propicien la realització de les pràctiques recreatives estan associades als beneficis econòmics. I tot i que, la concepció teòrica de les persones es desmarqui d'aquesta realitat, en contextos com aquests, i seguint les paraules de Osorio (2009), a la pràctica, treball i recreació mantenen una relació indissoluble (fusió entre els temps laboral i d'oci que presentàvem al marc teòric, o absència del temps d'oci).

Davant d'aquesta situació, si ens atansem vers les activitats ocioses que duen a terme les persones de 50 a 70 a San Juan la Laguna, podem destacar que moltes d'elles no esdevenen de caire humanista (79%). El lligam de certes pràctiques a les obligacions del dia a dia, l'absència de llibertat d'elecció, la manca de dinàmiques formatives, o la presència d'activitats sense fonamentació, provoquen que l'oci es quedi a mig camí, és a dir, que no permet aportar els aspectes d'alliberació, formació i superació personal, o autorealització que destaquen Cuenca i Goytia (2012) en el seu estudi vers l'oci humanista. En aquest punt, cal fer esment també de les paraules de Raquel Olalla i Stella Maldonado (2007)¹⁶ que descriuen que l'oci esdevé un estat subjectiu de la persona, que requereix que aquesta es senti lliure en l'elecció, i que experimenti el control, per tal de poder assolir aprenentatges significatius. A més a més, les autores afegixen en el seu estudi que en aquestes pràctiques hi ha d'haver un treball de totes les capacitats de l'individu, per tal de que l'oci es converteixi en una experiència integral per a la persona. Respecte a la pròpia recerca, aquest ha estat un dels aspectes que s'ha tingut en consideració a l'hora de dur-la a terme. Ésser conscient de que l'oci des del nostre punt de vista és una experiència subjectiva i definida personalment segons la percepció i satisfacció individuals, és fonamental.

Així, a San Juan la Laguna, i en persones de 50 a 70 anys, tenint en compte les paraules de cada membre de la mostra, les seves percepcions i la teoria presentada en el marc teòric, tant sols les tasques realitzades al "Centro de Día para el Adulto Mayor" i el projecte de teixir com a punt per crear i dur a terme cursos d'ensenyament – aprenentatge (21%), inclouen els pilars lúdic, de llibertat, formació, i autotelisme que defineixen l'oci humanista, i aporten tots aquests aspectes a la persona.

Per tant, ens trobem davant d'un context en el qual es compleix l'afecte dels diferents elements d'un societat que comentàvem en el marc teòric vers l'oci que n'esdevé, i on el fenomen de la recreació es veu minvat per aquesta aflicció. L'oci pren un rol secundari en el transcurs de la vida de les persones de San Juan la Laguna que hom ha estudiat, i en moltes ocasions aquest ha aparegut durant els últims anys. Anteriorment, fruit d'una altra situació política, econòmica, històrica i cultural el 50% de les persones que formen part de la nostra mostra no concebien aquest element. I en el moment que ha aparegut, aquest no ha esdevingut independent, i moltes de les seves

¹⁶ Raquel Olalla González i Stella Maldonado Esteras (2007). *¿Cómo utilizan nuestros mayores su tiempo de ocio? Experiencias artísticas en los talleres de memoria de centros de jubilados del municipio de Barakaldo*, dins AGUILAR GUTIÉRREZ, Eduardo (2008). *OcioGune* 2008, p.103 – 112.

manifestacions avui no assoleixen la puresa de l'oci humanista. Tenint en compte les paraules extreïtes de la International Charter for Leisure Education¹⁷, podem esmenar que “las personas consiguen su máximo potencial de ocio cuando participan en las decisiones que determinan las condiciones de su ocio”. Les possibilitats d'elecció són veritablement importants perquè això es compleixi, i poder fomentar així l'oci humanista.

El context, possibilitat o inhibició de l'oci humanista a Malla

Altrament, si prestem atenció a la informació obtinguda a partir de les entrevistes realitzades en el context de Malla, podem veure que les realitats social i ociosa prenen una altra forma. D'una banda, cal destacar que arran de les particularitats polítiques, econòmiques, laborals, històriques i culturals, avui en el municipi català hi ha un major nombre de possibilitats en l'àmbit de l'oci. En primera instància, comentar que en el municipi català la vinculació entre tasques laborals i activitats recreatives esdevé menor que en cas anterior. Concretament, podem destacar que moltes d'elles estan relacionades amb projectes d'oci concrets i pensats per tal d'assolir uns objectius determinats.

En el context de Malla, la relació existent entre allò que es concep i allò que es dur a la pràctica esdevé més proper que en el municipi guatemalenc estudiat. Tal com s'ha pogut contemplar en els resultats el paral·lelisme entre la idea o definició d'oci de les persones, i les activitats que realitzen és més gran que en el cas de San Juan la Laguna. I tot i que les accions vinculades a la feina o les tasques de la llar també fan acte de presència, la força que aquestes prenen esdevé molt menor (8% a Malla, enfront del 30% citat a San Juan la Laguna). En aquest sentit, cal dir que a casa nostra l'oci té un bagatge molt més llarg que en altres sectors del planeta, tals que ha patit una sèrie de mutacions i canvis que l'han situat en una posició de dret per a la persona, i han propiciat el treball i l'estudi sobre el mateix. Evidentment, totes les modulacions que ha experimentat l'oci, han afectat de retruc altres elements de la societat, i les relacions que s'estableixen entre els mateixos.

D'una banda, aquest fet ha provocat que altres sectors s'hagin atansat vers l'oci o hagin variat el rumb de relació respecte aquest. Un clar exemple d'això, pot ésser la indústria, respecte la qual Osorio et. al (2009) descriuen que en moltes ocasions aquesta ha convertit les activitats recreatives en instruments de consum, lucre, i alineació, i no en una trobada amb nosaltres mateixos, amb els nostres semblants i

¹⁷ International Charter for Leisure Education (1993, art. 2.3) dins AGUILAR GUTIÉRREZ, Eduardo (2008: 125), OcioGune 2008.

amb la naturalesa que ens envolta. En aquest punt, m'agradaria comentar que en el marc teòric s'ha fet molt èmfasi en aquest aspecte a l'hora d'analitzar la realitat ociosa a Malla. Tot i així, després de dur a terme l'estudi puc destacar que l'afecte generat per la societat de consum en el camp de l'oci, no ha pres molta força en el municipi català. Dic això, atès que tot hi haver-hi un ventall més ampli de possibilitats ocioses, no parlem de vivències espontànies amb objectius puntuals, sinó de pràctiques amb un fil argumental i satisfactori continu i durador, o en tot cas, de pràctiques més simples realitzades pel gaudi o distracció que aporten a la persona (anar a caminar, quedar amb els amics, escoltar música, regar les plantes o cuidar l'hort, entre altres). Per tant, l'afecte del consum que avui existeix en les pràctiques ocioses de les persones de 50 a 70 anys de Malla és força baix. Igual que en el cas de San Juan la Laguna, la realitat social, històrica i política del municipi, juntament amb les particularitats de les persones i els seus estils de vida determinen les característiques de l'oci en aquest context.

D'altra banda, puc dir que aquest creixement i valoració de l'oci ha concitat a plantejar aquest fenomen no només des d'un punt de vista teòric, sinó també com a experiència pràctica fonamentada i amb uns objectius clars i definits. Tal com descriuen Cuenca i Goytia (2012) en el seu estudi vers l'oci humanista, l'avenç en el coneixement i tracte de l'oci han despertat la necessitat de portar-lo a la pràctica i s'ha fet realitat en la nostra vida quotidiana. És a dir, no només hi ha un coneixement a nivell teòric sinó també un saber pràctic relacionat amb gestionar l'experiència des d'un punt de vista personal, educatiu i comunitari.

Relacionat amb aquest aspecte, a partir del propi estudi s'ha volgut veure quina era la força que prenia aquesta percepció positiva de l'oci associat a la llibertat, la satisfacció, la formació i el concepte lúdic, els que ens condueixen vers un oci més humanista, i a partir dels quals és possible explicar les sensacions d'alliberació, superació personal, aprenentatge i gaudi. S'ha volgut veure quina era l'actitud de la persona, els seus interessos i la seva capacitat per gaudir de les experiències, atès que tal com afirmen Cuenca i Goytia (2012), no és tant important allò que s'ofereix com a experiència d'oci sinó el profit i l'actitud amb la qual l'afronta la persona. En aquest sentit, puc destacar que a Malla trobem una sèrie de propostes (35% de les activitats d'oci) que tot i tenir una certa vinculació amb el món del consum han sabut oferir un producte i plantejar unes experiències que no treballen des de la passivitat de la persona, sinó a partir de la implicació, l'esforç i l'activitat d'aquesta, conduint-la cap a la vivència personal i l'autorealització. En el cas de San Juan la Laguna, arran de la tendresa i la fragilitat que té l'oci i de l'entorn que l'acompanya avui dia, aquest fet sols ocórrer en un 21% de les activitats ocioses que realitzen els membres de la mostra guatemalenca. La

resta de pràctiques estan associades al treball o a les activitats simples que comentàvem en el cas de Malla. Per això, podem dir que a nivell humanista encara hi ha molta feina per fer, però que l'oci a Malla està un pas per davant de l'oci a San Juan la Laguna.

L'edat, un factor determinant?

Finalment, un altre punt que m'agradaria destacar esdevé aquell relacionat amb els objectius de les pràctiques d'oci. En aquest sentit, primerament vull fer esment de l'estudi dut a terme per Raquel Olalla i Stella Maldonado (2007) en el municipi de Barakaldo (Bizkaia, País Basc), que tenia com a objectiu determinar quines eren les particularitats de les pràctiques d'oci per a les persones jubilades de la localitat. A l'interior del mateix, es va fer una recerca vers les finalitats per les quals aquestes persones realitzaven les seves pràctiques d'oci. Així, allò que es cercava més va ésser la millora de les condicions física, psíquica i emocional, o també trobar-se amb amigats, i fer salut. Vinculat amb el propi estudi, puc destacar que els objectius relacionats amb la condició física i la salut també apareixen en els context treballats. Altrament, conceptes com relaxar-se, distreure's, gaudir, o ser feliç, es desmarquen dels resultats de la recerca destacada. En aquest punt, doncs, m'agradaria comentar que tot i dur-se a terme en un lloc diferent respecte el nostre estudi, alguns dels resultats són compartits. Això ens serveix per destacar un altre element que ha pres força i que de fet, és un dels factors determinants, l'edat. Aquest duu associats una sèrie de canvis fisiològics i la vivència d'una sèrie d'experiències que poden afectar directament la tria de les accions que un mateix realitza, i per tant també, les pràctiques d'oci. D'aquesta manera, tot i tractar-se de tres situacions diferents, podem observar com el fet de comptar amb mostres semblants en termes d'edat, hi ha algun aspecte que es toca.

També, lligat amb el tema de l'edat, afegir que en moltes ocasions, ens podem trobar davant de persones amb les idees i la personalitat molt ben definida, tals que els seus valors i les seves visions afecten les seves pràctiques ocioses. En aquest cas, persones que han treballat tota la seva vida, en el moment que poden escollir noves activitats, elegeixen lliurement algunes de les tasques que han dut a terme fins al moment. Relacionat amb aquestes paraules, Olalla i Maldonado (2007) afegixen que el nivell educatiu dels individus pot ajudar a produir aquest fet.

Així com l'edat o els nivells d'estudis han afectat els resultats del propi estudi, puc destacar que tot i tenir-ho en compte a l'hora d'establir la mostra, el nivell econòmic no ha tingut una repercussió molt gran en els corol·laris. De l'estudi confeccionat per

Águila (2005) se'n desprèn que a nivell de l'estat espanyol el factor més influent per a les activitats d'oci esdevé la classe o estatus social. En el nostre cas, si ens situem en el context de Malla, aquest no ha estat un element que hagi provocat la presència de grans diferències en les pràctiques d'oci realitzades per les persones de la mostra.

Cap a on ha d'anar l'oci?

En última instància, abans de tancar el punt, voldria esmentar que en ambdós casos, Malla i San Juan la Laguna, a l'hora de potenciar l'oci des d'una perspectiva humanista, caldria dur a terme un estudi més profund respecte les necessitats que tenen les persones, establir un lligam amb els conceptes de llibertat, satisfacció, gratuïtat, alliberació, autorealització o creació, emprar l'oci en les seves dimensions estètiques i lúdiques com a possibilitat pedagògica, potenciar una capacitació i educació amb finalitats formatives i d'autonomia personal, i sobretot, donar temps i espai per pensar, reflexionar, escoltar, tornar a pensar, i així tirar endavant tot aquest procés de satisfacció i enriquiment personal (Cuenca, 2003).

7. Conclusions

A fi de cloure l'estudi que s'està presentant, en aquest punt hom voldria destacar que aquest esdevé el primer estudi que s'ha elaborat amb la finalitat de conèixer les particularitats de l'oci des d'una perspectiva humanista en els contextos de Malla i de San Juan la Laguna, i establir un anàlisi comparatiu entre ambdós. Per tant, ha estat la primera recerca que ha volgut valorar la realitat ociosa d'aquests entorns prenent com a referència la persona, i fent èmfasi a la importància de conjeturar les diferents pràctiques una per una. És a dir, d'observar i treballar cada activitat recreativa tenint en compte allò que percep i experimenta l'individu d'una forma subjectiva, atès que hi ha una pluralitat de formes de pensament i de valors morals molt àmplia i diversa, que caracteritza directament la forma de viure l'oci.

De fet, aquest ampli ventall de pensaments i percepcions ja es pot comprendre a partir de la gran varietat de definicions descrites per a les persones de 50 a 70 anys de Malla i de San Juan la Laguna. Unes definicions que ens permeten veure la base teòrica amb la qual compten actualment tots els membres de la mostra vers el concepte d'oci, però també ens serveix per comprendre les posteriors dificultats que hi ha per a assolir aquests elements a la pràctica. En el context de Malla, arran de les característiques polítiques, econòmiques, històriques, tecnològiques i socials, la presència de l'oci en la rutina dels seus habitants, i les possibilitats de posar en pràctica diferents dinàmiques ocioses esdevé força gran. En aquest sentit, avui moltes de les activitats que es duen a terme i que estan considerades com a recreatives, es desvinculen respecte el factor laboral, i compten amb la categoria lliure que inclou l'oci humanista. En aquest punt també s'hi poden incloure aquelles activitats que anteriorment esdevenien laborals, però que avui són escollides lliurement per a les persones que en són participants sense rebre cap remuneració econòmica. Altrament, a San Juan la Laguna la situació de l'oci es troba un pas endarrere respecte a Malla. Dic això, atès que la realitat social del territori dificulta la presència d'aquest element, i les prioritats familiars i econòmiques provoquen que aquest quedi en segon terme. Vincular les tasques laborals amb el concepte d'oci és una de les conseqüències d'aquesta situació. Evidentment, arran de la obligatorietat o la situació forçosa que en un moment donat va provocar que les persones haguessin d'emprendre el camí laboral que avui segueixen, fan que el component de llibertat no apareix-hi en aquestes pràctiques.

A partir d'aquí, la resta de categories de l'oci humanista segueixen una tònica semblant. Un major estudi del concepte amb finalitats diverses (econòmiques, de recerca, entre altres), la posterior posada en pràctica, i l'arrelament d'aquest afer en

diferents punts de la societat, faciliten que en el context mallenc hi hagi un major nombre d'activitats autotèliques. En canvi, a San Juan la Laguna, sols algunes de les activitats de projectes socials amb una línia d'actuació sòlida, assoleixen aquesta categoria. O també, la diferència en el grau d'aprofundiment en les metodologies d'actuació, en el treball de la persona d'una forma integral, o en la separació entre oci i feines laborals, provoca que haguem de parlar d'una major presència d'oci, i d'un oci més humanista en el poble de Malla. En aquest sentit, tot i prestar atenció a les percepcions de les persones, un cop conegudes les seves respostes i la justificació de les mateixes, podem destacar que les particularitats d'un context social poden tenir una gran influència vers la realitat ociosa que s'hi desenvolupa, i en el nostre estudi així ha estat.

Relacionat amb les paraules del paràgraf anterior, voldria afegir que el fet de compartir una sèrie de diades amb les persones de la mostra de San Juan la Laguna, o la relació existent amb els voluntaris de Malla, han facilitat el desenrotllament del procés de recerca, i han permès obtenir un major grau d'informació tals que s'ha pogut conèixer concretament allò que percep la persona amb cadascuna de les seves pràctiques ocioses, i l'afecte directe i/o indirecte de la realitat social de la qual és membre, i de retruc també, del seu estil de vida. Per tant, l'oci respon a les necessitats que té la persona, però són les possibilitats socials i personals les que marquen la diferència i dificulten o faciliten l'aparició de l'oci humanista.

Un altre aspecte que voldria destacar, i que va estretament lligat a la percepció personal de l'oci, fa referència a la felicitat. En algunes ocasions, en el marc dels dos escenaris d'estudi he pogut palpar que amb molt poc, les persones entrevistades expressaven un nivell de felicitat molt elevat (en termes generals, a San Juan la Laguna les pràctiques eren més simples que a Malla). Aquest fet m'ha ajudat a veure novament la importància de valorar allò que es té i de mostrar una actitud activa i de satisfacció més enllà de les particularitats externes que defineixen l'experiència. I és que l'oci no implica res més que aquestes sensacions de gaudi, per tant no hauria d'estar relacionat amb el consum. Voler aprendre, mantenir la salut, distreure's i assolir la felicitat esdevenen objectius que s'han destacat en el treball i que guarden una estreta relació amb que s'acaba de narrar.

Finalment, abans de cloure aquest punt del projecte, un mateix voldria fer esment de dues limitacions del treball. D'una banda, cal comentar que els dos nuclis en els quals s'ha fet la recerca, tenen una característiques en termes de nombre d'habitants força diferents. Tot i així, amb la finalitat de reduir l'efecte d'aquest tret, s'ha procurat incloure persones de les aldees més rurals del municipi de San Juan la Laguna. A

més, dir que atès que Malla es troba molt a prop de la ciutat de Vic, aquest fet també ajuda a igualar les situacions. De cara a un altre projecte però, fora bo intentar precisar una mica més aquest fet. D'altra banda, destacar que en el cas de San Juan la Laguna s'han entrevistat moltes persones que assisteixen al "Centro de Día para el Adulto Mayor". Aquest fet, ha provocat que l'activitat corresponent a les dinàmiques del centre fos nombrada en moltes ocasions, i que a l'hora de comptabilitzar el nombre de pràctiques d'oci que duen a terme les persones de 50 a 70 anys del municipi, aquesta hagi pres molt protagonisme. Per aquest motiu, per tal d'assolir una major exactitud hauria estat més convenient entrevistar individus que no duguessin a terme aquestes pràctiques, o si més no, que les persones externes a aquest fossin una majoria. Segurament, aquest fet ens hauria conduït cap a uns resultats diferents. Tot i així, amb la finalitat d'acabar d'una forma positiva, hom voldria comentar que des d'una òptica personal es considera que les variables que s'han utilitzat han estat les idònies per tal d'obtenir la informació entorn a l'oci humanista en els dos contextos de treball. En aquest sentit, tenint en compte tots els elements que influencien en les pràctiques d'oci crec que la presència de l'oci humanista a ambdues localitzacions és significativa.

En última instància, abans de finalitzar el projecte un mateix vol fer esment de la vinculació que el projecte té respecte la meua futura professió. En aquest sentit, puc destacar que la carrera de Ciències de l'Activitat Física i l'Esport tracte un ventall de continguts molt extens vinculats amb el món esportiu. Al llarg d'aquesta hom adquireix una sèrie de coneixements, instruments, metodologies de treball o estratègies d'organització que li poden ésser de gran ajuda en un futur, i de fet, comencen a orientar-lo vers el món que posteriorment es trobarà. Dins d'aquest grau universitari, trobem el Treball Final de Grau, que esdevé un projecte en el qual l'estudiant pot aplicar, fer recerca i investigar emprant alguns d'aquests coneixements, i aprofundint en una línia concreta. En aquest cas, personalment atès que m'he especialitzat amb l'àmbit del lleure, adquirir un aprenentatge profund respecte la concepció i la pràctica de l'oci humanista pot ésser molt interessant de cara al meu futur professional, sobretot, a l'hora de preparar, realitzar i avaluar intervencions en el camp de l'oci. Comptar amb una perspectiva més de la realitat ociosa, comprendre la importància que tenen la persona i les particularitats de l'entorn, i haver dut a terme un procés de recerca vers aquest concepte és molt important de cara a treballar en aquest àmbit.

També, destacar la importància d'haver pogut realitzar un treball de recerca profund, atès que em pot servir a l'hora de planificar, orientar i dur a pràctica un altre estudi d'investigació d'aquestes característiques.

8. Bibliografia

Àguila, Cornelio (2005). *Article: Del ocio y la posmodernidad*. Revista Apunts, nº79, 1er trimestre de 2005, pàg. 101 – 106.

Aguilar Gutiérrez, Eduardo (2008). *OcioGune 2008*. Bilbao: Universitat de Deusto.

Burdeus, María Dolores; Garcia, Manel; i Peraire, Joan (1997). *La Diversitat Discursiva*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.

Cardús Ros, Salvador (2008). *Article: La proliferació d'estudis i la seva força periodística*. Diari AVUI+, divendres 19 de setembre de 2008.

Cardús, Salvador (2002). *El coneixement com a fet social*. Barcelona: Editorial UOC.

Csikszentmihalyi, Mihaly (1975). *Beyond boredom and anxiety*. San Francisco: Jossey – Bass.

Csikszentmihalyi, M.; Cuenca, M.; Buarque, C.; Trigo, V. I altres (2001). *Ocio y desarrollo. Potencialidades del ocio para el desarrollo humano*. Bilbao, Universitat de Deusto.

Cuenca Cabeza, Manuel (2003). *Ocio humanista. Dimensiones y manifestaciones actuales del ocio*. Bilbao, Universitat de Deusto.

Dimock, H. (1941). *Rediscovering the Adolescent*. Nova York, p.56 – 60.

Elias, N.; i Dunning, E. (1992). *Deporte y ocio en el proceso de civilización*. Mèxic: FCE.

Freeman, Christopher (2004). *Article: Sistemas de innovación continental, nacional y subnacional. Interrelación y crecimiento económico*. Ekonomiaz: Revista vasca de economía, nº56, pàg. 46 – 83.

Gálvez Mozo, Ana María; i Tirado Serrano, Francisco (2012). *Capitalisme i treball. Problemàtiques del món contemporani*. Barcelona: Editorial UOC.

Hammersley i Atkinson, (1994). *Etnografia. Métodos de investigación*. Barcelona Paidós.

Klaus, Heinemann (2003). *Introducción a la metodología de la investigación empírica. En las ciencias del deporte*. Barcelona: Paidotribo.

Lanfant, M.F. (1978) *Sociología del ocio*. Barcelona: Península.

Osorio, Esperanza; Gomes, Christianne; Pinto, Leita; i Elizalde, Rodrigo. *Lazer na América Latina / Tiempo libre, ocio y recreación en Latinoamérica*. Brasil: Editora UFMG, 2009.

Puig Barata, Núria; Zaragoza López, Àngel; i Garcia Ferrando, Manuel (1994). *Lectures en sociologia de l'oci i de l'esport*. Universitat de Barcelona.

Reyes, César (2013). *Realitat nacional de Guatemala*. Ciutat de Guatemala, seu de la Organización de les Estados Iberoamericanos, conferència oral.

Rojas Lima, Flavio (1992). *Los indios de Guatemala: el lado oscuro de la historia*. Madrid: Mapfre.

Sans Mercadal, Joan (2005). *Els meus Jocs. La creació de jocs a partir del folklore i la cultura de les Illes Balears*. Palma: Universitat de la Illes Balears.

Valls, Josep – Francesc (1999). *La gestió d'empresa de turisme i lleure. L'art de provocar satisfacció*. Barcelona, Proa.

World Leisure and Recreation Association << International Charter for Leisure Education >>, ELRA (European Leisure and Recreation Association), 1994, pàg. 13 – 16.

Worldwach Institute (2010). *2010, L'ESTAT DEL MÓN: LA TRANSFORMACIÓ DE LES CULTURES. EL PAS DEL CONSUMISME A LA SOSTENIBILITAT*. Informe del Worldwatch Institute sobre el progrés cap a una societat sostenible. Montflorit Edicions i Assessoraments S.L., Centre UNESCO de Catalunya.

Agraïments

En últim lloc, comentar que no voldria acabar aquest projecte sense adreçar unes paraules a aquelles persones que des de la seva posició m'han ajudat a tirar endavant el Treball Final de Grau, i que han permès posar les diverses pedres que formen part de la recerca.

Per aquest motiu, d'una banda m'agradaria destacar la figura de la meva tutora en el projecte Isabel Carrillo, la qual ha contribuït directament a establir un full de ruta, i a treballar conjuntament amb la finalitat d'arreglar i millorar els diferents apartats del projecte. La seva dedicació, el seu seguiment i la seva òptica han ajudat a donar forma a l'estudi presentat.

També, dins de la mateixa línia, voldria donar les gràcies a la Berta Vásquez, a en Fredy Gerardo, i en Pedro Pérez de San Juan la Laguna. Aquestes han estat les persones que han facilitat la realització del compartir amb els individus de 50 a 70 anys del municipi, i que han permès dur a terme les entrevistes. Evidentment, sense ells la part del projecte desenvolupada a terres guatemalenques hauria estat més difícil.

D'altra banda, hom voldria dedicar unes paraules a totes les persones que han col·laborat responant les preguntes de l'entrevista, tant els membres de la mostra de Malla com de San Juan la Laguna.

Del poble de Malla: Joan Redorta; Maria Roser Plà; Lluís Muntal; Assumpta Gallifa; Jaume Font; Maria Teresa Muntal; Dolors Capdevila; Josep Fabré; Montserrat Peix; i Adjutori Redorta.

Del poble de San Juan la Laguna: José Cholotio; Petrona Ixtamev; Francisco Mendoza; Gregorio Mendoza; Catarina Pantzay; Gaspar Pérez; Diego Pérez; Nicolás Vásquez; Candida Rosario; i Agustín Vásquez.

Sense la seva participació no s'hauria pogut recollir la informació adient, i l'estudi no s'hauria pogut dur a terme.

Per tant, a totes aquestes persones, un gran agraïment.

Annexes

Annex 1: Entrevistes de Malla i de San Juan la Laguna

Entrevista Malla

Nom persona entrevistada:

Entrevistador:

Data:

Hora/durada:

Lloc:

Enregistrament:

- 1.- Avui, quines pràctiques d'oci realitza?
- 2.- Actualment, què entén vostè per oci? (relació vers l'oci humanista)
- 3.- Quins objectius persegueix amb la pràctica de les activitats d'oci? (experiència autotèlica)
- 4.- La realització de les pràctiques d'oci us permet distreure respecte la resta d'obligacions del dia a dia? (experiència lúdica)
- 5.- Les pràctiques d'oci que durs a terme són divertides i dinàmiques?
- Quins elements creu que determinen aquesta resposta? (experiència lúdica)
- 6.- Hi ha desenvolupament i tracte de nous continguts i coneixements?
- Quins? (experiència formativa)
- 7.- Quins valors t'agradaria incorporar o treballar en les teves pràctiques d'oci?
- 8.- Quines són les característiques de la vostra participació en les activitats d'oci? (reproductiu, d'investigació, creació, etc...) (experiència formativa)
- 9.- Sobre quines capacitats de la persones recauen les pràctiques d'oci que realitzeu? (física, intel·lectual, artística i social) (experiència formativa)
- 10.- Quins han estat els factors que han determinat la vostra elecció respecte les pràctiques d'oci que realitzeu?
- Quins han estat els que han pres més força? (experiència lliure)
- 11.- Les activitats d'oci que realitzeu t'aporten satisfacció personal?

- Per què, o quins aspectes ho provoquen? (experiència lliure)

12.- Coneixes les finalitats de les activitats d'oci de les quals ets partícip? (experiència autotèlica)

13.- Des d'una òptica personal, com ha evolucionat aquesta concepció de l'oci durant els anys?

- Quins aspectes han canviat més al llarg del temps en aquesta concepció? (relació vers l'oci humanista)

Signatura:

Notes de camp:

Entrevista San Juan la Laguna

Nombre de la persona entrevistada:

Entrevistador:

Fecha:

Horario/duración:

Lugar:

Registro:

1.- ¿Hoy, cuales son las prácticas de ocio que usted realiza?

2.- ¿Hoy en día, que entiende usted per ocio?

3.- ¿Cuáles son los objetivos que persigue con las actividades de ocio que practica?

4.- ¿La realización de las actividades de ocio le permite distraerse respecto a las obligaciones del día a día?

5.- ¿Las prácticas de ocio que lleva a cabo son divertidas y dinámicas?

- ¿Cuales son los elementos que le conducen hacia esa respuesta?

6.- ¿En estas actividades se trabaja la adquisición de nuevos conocimientos y contenidos?

- ¿Cuáles son? (experiencia formativa).

7.- ¿Qué valores le gustaría incorporar o trabajar en sus prácticas de ocio?

8.- ¿Cuáles son las características de su participación en las actividades de ocio? (reproducción, investigación, creación, entre otras). (experiencia formativa).

9.- ¿Qué capacidades de la persona se trabajan en las actividades de ocio? (física, intelectual, artística y social) (experiencia formativa).

10.- ¿Cuáles han sido los factores que han determinado la elección de las prácticas de ocio que realiza?

- De estos, ¿cuáles tienen más fuerza? (experiencia libre).

11.- ¿Las actividades de ocio que realiza le aportan satisfacción personal?

- ¿Qué aspectos provocan esta satisfacción? (experiencia libre).

12.- ¿Sabe cuáles son las finalidades de las actividades de ocio en las que participa? (experiencia autotélica).

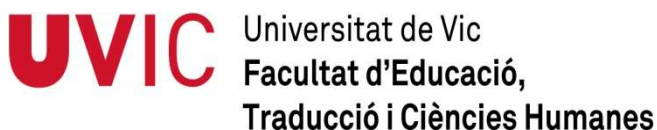
13.- Desde su punto de vista, ¿cómo ha evolucionado la concepción del ocio a lo largo del tiempo?

- ¿Qué elementos han cambiado más en esta concepción? (relación respecto al ocio humanista).

Firma:

Notas de campo:

Annex 2: Cartes d'autorització per l'ús de la informació

A l'atenció de

Director/a o Responsable de

Benvolgut/da,

L'estudiant de 4rt curs del Grau de està realitzant el Treball de Final de Grau (TFG) sobre el tema Aquest treball és una assignatura comú a tots els plans d'estudi dels graus universitaris i comporta, entre altres tasques, la realització d'una investigació o projecte per als quals possiblement l'estudiant necessitarà recollir dades en la vostra institució.

El motiu d'aquesta carta és comunicar-vos aquest fet i demanar la vostra col·laboració en allò que l'estudiant necessiti i sigui possible i raonable facilitar. Si pel tipus de dades o activitats (per exemple: gravació d'imatges, qüestionaris als alumnes o persones, etc.) penseu que cal demanar una autorització expressa a les famílies, us agrairem que, a través del mateix estudiant, ens ho feu saber. Així com també us agrairem que ens indiqueu si voleu fer-ho des del centre amb el formulari que ja teniu, o bé cal que us en fem arribar un des de la Facultat.

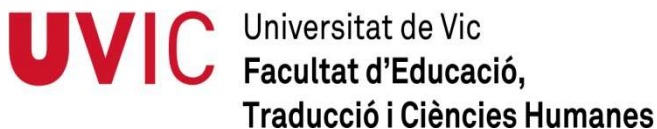
L'estudiant ha signat un document de compromís ètic a través del qual es compromet a: "respectar els drets fonamentals de les persones, siguin infants o persones adultes; demanar el consentiment de les persones que col·laborin o participin en el treball; respectar l'esfera privada de totes les persones, grups o institucions que participin o estiguin relacionades amb el treball; utilitzar la informació obtinguda només amb finalitats científiques i donar compte dels resultats del treball a les persones, grups o institucions col·laboradores". Si voleu una còpia d'aquest document us el farem arribar.

Agraint la vostra col·laboració, us saluda molt cordialment en nom de la Facultat i resta a la vostra disposició,

.....

Tutor/a del TFG

Vic, de de

Señor/a,

El estudiante Xavier Redorta Peix con DNI 47848234T, del 4rt curso en el Grado en Ciencias de la Actividad Física y el Deporte está realizando el Trabajo Final de Grado (TFG) sobre la temática de las actividades recreativas que realizan personas entre 50 – 70 años en las poblaciones de Malla y San Juan la Laguna. Este trabajo es una asignatura común en todos los planes de estudio de los grados universitarios y comporta, entre otras tareas, la realización de una investigación por la cual el estudiante posiblemente necesitará recoger información en vuestra institución. En este caso es necesario grabar la voz y la imagen de las distintas personas que participen en las entrevistas entorno a su realidad recreativa.

El estudiante ha firmado un documento de compromiso ético por medio del cual se compromete a: “respetar los derechos fundamentales de las personas, sean niños/as o personas adultas; pedir el consentimiento de las personas que participen en el trabajo; respetar la privacidad de todas las personas, grupos o instituciones que participen o estén relacionadas con el trabajo; utilizar la información obtenida solo con fines científicos y dar los resultados a las personas, grupos e instituciones colaboradoras”. Si se quiere una copia de este documento se les enviará.

En este contexto, la persona autoriza la utilización de la información extraída sólo y únicamente de las entrevistas. También, la persona autoriza la publicación en el trabajo de su imagen.

Gracias por su colaboración,

San Juan la Laguna ,..... de de

Firma

Annex 3: Autoritzacions

En aquesta annex trobem les autoritzacions dels diferents membres de la mostra per emprar la informació extreta de les entrevistes a nivell acadèmic.